

Udskriftsdato: 19. december 2025

BEK nr 1098 af 25/11/2012 (Historisk)

Bekendtgørelse om undervisningsplan for køreuddannelsen til lille bus

Ministerium: Transportministeriet

Journalnummer: Justitsmin.,
Rigspolitiet, j.nr. 2007-9050-2

Senere ændringer til forskriften

BEK nr 1524 af 10/12/2015 - BEK nr 1302 af 27/11/2017

Bekendtgørelse om undervisningsplan for køreuddannelsen til lille bus¹⁾

I medfør af § 56, stk. 5, § 64, stk. 5, og efter bemyndigelse i henhold til § 134 b i færdselsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1055 af 9. november 2012, fastsættes:

§ 1. Undervisning af elever med henblik på erhvervelse af kørekort til kategori D1 skal foregå i overensstemmelse med undervisningsplanen for køreuddannelsen til lille bus (kategori D1), der er optaget som bilag til denne bekendtgørelse.

Stk. 2. Der kan først aflægges køreprøve efter den 18. januar 2013.

§ 2. Bekendtgørelsen træder i kraft den 30. november 2012.

Rigspolitiet, den 25. november 2012

JENS HENRIK HØJBJERG

/ Thorkild Fogde

- ¹⁾ Bekendtgørelsen indeholder bestemmelser, der gennemfører dele af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/126/EF af 20. december 2006 om kørekort, EU-tidende 2006, nr. L 403, side 18, som senest ændret ved Kommissionens direktiv 2011/94/EU af 28. november 2011 om ændring af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/126/EF om kørekort, EU-tidende 2011, nr. L 314, side 31.

INDHOLDSFORTEGNELSE

0. INDLEDNING

1. BUSSENS INDRETNING, UDSTYR OG DOKUMENTER

- 1.1 Styreapparatet
 - 1.1.1 *Styreapparatets funktion mv.*
- 1.2 Bremses
 - 1.2.1 *Driftsbremses*
 - 1.2.2 *Nødbremse*
 - 1.2.3 *Parkeringsbremses*
 - 1.2.4 *Kontrol af bremses*
 - 1.2.5 *Lovbestemmelser i øvrigt om bremses*
- 1.3 El-anlæg, lygter, reflekser, horn mv.
 - 1.3.1 *El-anlæggets funktion*
- 1.4 Bærende dele
 - 1.4.1 *Bærende deles funktion mv.*
- 1.5 Motor, transmission samt energi- og miljørigtig kørsel
 - 1.5.1 *Motorens og transmissionens funktion samt energi- og miljørigtig kørsel*
- 1.6 Karrosseri og opbygning
 - 1.6.1 *Karrosseri, opbygning og dets fastgørelse*
- 1.7 Indre indretning, udsyn og særligt udstyr
 - 1.7.1 *Ruder, spejle, udsyn mv.*
- 1.8 Kontrolapparat
 - 1.8.1 *Kontrolapparatets funktion*
- 1.9 Bussens dokumenter
 - 1.9.1 *Registreringsattest*
- 1.10 Særlige køretøjer
- 1.11 Bussens betjeningsudstyr
 - 1.11.1 *Betjeningsudstyr*
- 1.12 Forebyggende vedligeholdelse og nødvendig reparation
 - 1.12.1 *Vedligehold mv.*

2. INDLEDENDE ØVELSER PÅ VEJ

- 2.1 Forberedelse til kørsel
 - 2.1.1 *Eftersyn, indstilling mv.*
- 2.2 Bussers spejle
 - 2.2.1 *Særlige forhold*
 - 2.2.2 *Indstilling af spejle*
 - 2.2.3 *Anvendelse af spejle*
- 2.3 Igangsætning og standsning ved kørebanekant
 - 2.3.1 *Start, gearbetjening, igangsætning og bremsning*
- 2.4 Højresving om hjørner
 - 2.4.1 *Færdigheder ved svingning*
- 2.5 Baglæns kørsel med målbremsning

2.5.1 Orientering og bedømmelse af bussens længde

3. KØRETØJERS MANØVRE-EGENSKABER

3.1 Manøvre-egenskaber mv.

3.1.1 Generelt om forskellige køretøjers manøvre-egenskaber mv.

4. TRAFIKANTADFÆRD

4.1 Trafikantadfærd mv.

4.1.1 Opfattelse, reaktion, syn, helbred, andre trafikanter samt adfærd og holdninger mv.

5. VEJFORHOLD

5.1 Vejforhold mv.

5.1.1 Risikoforhold og vejenes sikkerhedsmæssige udformning mv.

6. GRUNDREGLER FOR KØRSEL MED BUSSE, HERUNDER DIMENSIONER, VÆGT OG BELÆSNING

6.1 Anvisninger for færdslen

6.1.1 Færdselslovens gyldighed

6.1.2 Anvisninger for kørslen

6.2 Bussers bredde, længde, højde og vægt

6.2.1 Bussers bredde

6.2.2 Bussers længde

6.2.3 Bussers højde

6.2.4 Bussers vægt

6.2.5 Personer, bagage og gods

6.2.6 Færdselsulykke

6.2.7 Forsikringspligt

6.2.8 Overladelse af køretøj til andre

6.3 Køre- og hviletidsbestemmelser samt anvendelsen af kontrolapparatet

6.3.1 Køre- og hviletidsbestemmelserne

6.3.2 Anvendelse af kontrolapparatet

6.4 Personbefordring mv.

6.4.1 Vejkort

6.4.2 Erhvervsmæssig personbefordring og ikke erhvervsmæssig personbefordring med bus

6.5 Supplerende uddannelse

6.5.1 Kvalifikationsbeviser mv.

7. UDVIDEDE ØVELSER PÅ VEJ

7.1 Øvelse 1

7.2 Øvelse 2

7.3 Øvelse 3 (Kørsel uden for tættere bebygget område)

7.4 Øvelse 4

7.5 Øvelse 5

7.6 Øvelse 6

7.7 Øvelse 7

8. SÆRLIGE RISIKOFORHOLD I TRAFIKKEN

9. MANØVRER PÅ KØRETEKNISK ANLÆG

- 9.1 Vejgreb og belæsning
 - 9.1.1 *Vejgrebets betydning*
 - 9.1.2 *Belæsning, dæktryk mv.*
- 9.2 Hastighed, centrifugalkraft, bremselængde og vejgrebets udnyttelse
 - 9.2.1 *Bevægelsesenergi og hastighed*
 - 9.2.2 *Centrifugalkraft*
 - 9.2.3 *Bremselængder*
 - 9.2.4 *Vejgrebets udnyttelse*
- 9.3 Hindringer på vejen
 - 9.3.1 *Slalom*
 - 9.3.2 *Dobbelt undvigemanøvre uden bremsning*
 - 9.3.3 *Kombineret bremse- og undvigemanøvre*
- 9.4 Genvindelse af vejgreb efter udskridning
 - 9.4.1 *Kørsel i kurve*
 - 9.4.2 *Baghjuls-udskridning*
 - 9.4.3 *Forhjuls-udskridning*
 - 9.4.4 *Manøvrernes gennemførelse*

10. FORBEREDELSE TIL KØREPRØVE

- 10.1 Betingelser for at få kørekort
 - 10.1.1 *Køreundervisning*
 - 10.1.2 *Indstilling til køreprøve*
 - 10.1.3 *Kørekortkategori og førerret*
- 10.2 Køreprøvens gennemførelse
 - 10.2.1 *Krav ved køreprøven*
 - 10.2.2 *Teoriprøven*
 - 10.2.3 *Den praktiske prøve*
- 10.3 Lovbestemmelser i øvrigt om kørekort
 - 10.3.1 *Kørekortets gyldighed*
 - 10.3.2 *Inddragelse og generhvervelse af kørekort*

0. INDLEDNING

Det overordnede mål for køreuddannelsen til kategori D1 er:

- 1) at give eleverne indsigt i og forståelse for de farer og vanskeligheder, de som førere af busser møder i færdslen, samt give dem viden om de færdselsregler og andre lovbestemmelser, der har betydning i denne forbindelse,
- 2) at give eleverne et sådant kendskab til bussen og dens betjening, at de kan konstatere opståede mangler af betydning for sikkerheden,
- 3) at give eleverne færdighed i at bedømme færdslen kritisk og føre bussen uden fare for sig selv og andre.

Køreuddannelsen til kategori D1 skal i øvrigt opfattes som en overbygning på køreuddannelsen til kategori B. Derfor må undervisningen til kategori D1 først påbegyndes, når grundlaget er i orden, dvs. når eleven har erhvervet kørekort til kategori B. Kørelæreren skal dog ved repetition af lærestoffet til kategori B sikre, at eleven fortsat er i besiddelse af de grundlæggende kundskaber og færdigheder, i det omfang de har betydning for kørsel med bus, således som det fremgår af bemærkningerne til delmålene.

Denne undervisningsplan indeholder en nærmere specificering af uddannelsesmålene opdelt i hovedafsnit og underafsnit.

Hvert hovedafsnit indledes med en kort beskrivelse af undervisningens formål. Derefter følger en opdeling i underafsnit med angivelse af hovedmål og detaljerede delmål. Delmålene udgør de egentlige retningslinjer for såvel undervisningen som bedømmelse ved køreprøven, idet de nøjere klarlægger hvad eleven skal vide og kunne efter endt undervisning.

Til præcisering af præstationskravene til eleven er anvendt følgende udtryk i delmålsbeskrivelserne:

Eleven skal

- 4) have kendskab til, vil sige, at eleven skal være så vidt orienteret om et emne, at det ikke er ukendt for eleven, eller at det kan understøtte og lette forståelsen af en efterfølgende mere målrettet og grundigere undervisning,
- 5) udpege, vil sige, at eleven i praksis skal kunne lokalisere bestemte køretøjsdele, herunder betjeningsudstyr,
- 6) aflæse og forstå betydningen af, vil sige, at eleven i praksis skal kunne anvende instrumenter og kontrolllys i køretøjet, forstå betydningen af disse og reagere i nødvendigt omfang,
- 7) kontrollere, vil sige, at eleven uden brug af værktøj i praksis skal kunne undersøge og tage stilling til om de i de pågældende kontrolafsnit anførte krav til køretøjet er opfyldt, herunder kunne forklare hvordan kontrollen udføres,
- 8) angive årsager til, indhold eller betydning af, vil sige, at eleven skal kunne finde de korrekte svar blandt flere mulige på spørgsmål om vejafmærkning, indholdet af en lovbestemmelse og lignende, samt andre forhold af væsentlig betydning,
- 9) beherske orienterings- og manørefærdigheder samt andre færdigheder, vil sige, at eleven i praksis skal kunne orientere sig kritisk, håndtere køretøjets betjeningsudstyr korrekt, udføre manøvrer fejlfrit samt udføre andre færdigheder korrekt,
- 10) opfatte og bedømme, vil sige, at eleven skal kunne bemærke bestemte forhold i en færdselssituation eller på billeder, forstå forholdets betydning og hvordan man reagerer herpå, eller finde de korrekte svar blandt flere mulige på spørgsmål om de pågældende forhold,
- 11) genkende, vil sige, at eleven i praksis skal kunne genkende betydningen af anvisninger for færdslen, og efterleve betydningen af disse,

- 12) reagere hensigtsmæssigt, vil sige, at eleven i praksis skal kunne føre køretøjet og ændre hastighed, placering eller kørselsretning i overensstemmelse med færdselsreglerne, hensynet til sikkerheden og trafikafviklingen,
- 13) ved øvelse opnå erfaring om, vil sige, at eleven under kørsel i køretøjet på køreteknisk anlæg får lejlighed til at konstatere køretøjets reaktioner under udførelse af bestemte manøvrer,
- 14) opnå nogen færdighed i, vil sige at eleven under kørsel i køretøjet på køreteknisk anlæg skal kunne betjene køretøjet korrekt, uden at manøvren som helhed kræves fejlfrit udført og
- 15) ved øvelse opnå færdighed i, vil sige, at eleven under kørsel i køretøjet på køreteknisk anlæg skal kunne udføre manøvrer korrekt.

I delmålsbeskrivelserne kan præstationskravene kombineres eller kravene kan anvendes delvist. Fx er der i præstationskravet »genkende og angive betydningen af« anvendt beskrivelser fra to præstationskrav.

Præstationskravet »angive årsager til, indhold eller betydning af« anvendes ved teoriprøven.

Præstationskravet »genkende« anvendes ved den praktiske prøve.

Ved **teoriprøven** skal eleven ud fra situationer på billeder kunne »angive betydningen af« fx vejafmærkning, ved at finde de korrekte svar blandt flere mulige.

Ved den **praktiske prøve** skal eleven i en færdselssituation kunne »genkende« fx vejafmærkning og efterleve betydningen af disse.

Der er ved målbeskrivelserne ikke skelnet skarpt mellem teoretisk og praktisk undervisning. Dette skyldes hensynet til, at teoretisk og praktisk undervisning skal integreres i størst muligt omfang, og at kørelæreren derfor stilles mere frit i valget af undervisningsmetode og undervisningssituation.

En skarp skelnen mellem teori og praksis er i øvrigt mindre hensigtsmæssig, idet megen praktisk undervisning, dvs. undervisning i praktiske færdigheder, udmærket kan indlæres i et teorilokale med de rette hjælpemidler, og en del teoriundervisning, dvs. undervisning i teoretiske emner med fordel kan formidles under praktiske øvelser i færdslen.

Om den nærmere planlægning og gennemførelse af undervisningen henvises til lærevejledningen til undervisningsplanen.

Øvelseskørsel (dvs. indledende øvelser på vej, udvidede øvelser på vej og øvelser på køreteknisk anlæg) samt køreprøve til kategori D1, skal gennemføres i en bus, som opfylder bestemmelserne for en bus, kategori D1, som anført i kørekortbekendtgørelsen med tilhørende bilag.

Om de nærmere retningslinjer for køreprøven henvises til kørekortbekendtgørelsen med tilhørende bilag.

1. BUSSENS INDRETNING, UDSTYR OG DOKUMENTER

Formålet med undervisningen er at give eleven en sådan viden om bussens indretning, udstyr og dokumenter samt en sådan forståelse af bussens funktioner, at det letter indlæringen af en korrekt og skånsom behandling af bussen og en sikker udførelse af de forskellige manøvrer.

Undervisningen har desuden til formål at gøre eleven bekendt med de vigtigste lovbestemmelser om bussens udstyr, således at eleven selv kan konstatere, om det er i lovlig stand. Eleven skal endvidere have en sådan forståelse af de tegn på fejl og mangler, der røber sig gennem bussens kontrolsystemer, funktioner og reaktioner, at eleven kan afgøre, om den igangværende eller påtænkte kørsel er lovlig og forsvarlig.

Det skal i øvrigt fremhæves i undervisningen, at de i delmålene anførte fremgangsmåder for kontrol og afprøvning af bussens udstyr ikke er udtømmende eller dækkende for alle tænkelige systemer, og at eleven må være opmærksom på stadige ændringer af bussens indretning samt lovbestemmelserne.

Undervisningen har endelig til formål at gøre eleven bekendt med lovbestemmelser om de vigtigste administrative dokumenter i forbindelse med bussens benyttelse.

1.1 Styreapparatet

Hovedmål

Eleven skal lære om styreapparatets funktion og tegn på fejl, der har betydning for færdselssikkerheden.

Eleven skal endvidere kunne konstatere om lovkrav til styreapparatet er opfyldt, samt kunne de vigtigste lovbestemmelser om styreapparatet.

Delmål

1.1.1 Styreapparatets funktion mv.

Eleven skal have kendskab til følgende funktioner:

- 1) Styreapparatet fungerer i princippet på den måde, at en drejning på rattet overføres til forhjulene gennem ratstamme, styrehus, styrearm, styrekugler, styrestænger, svingarme og forhjulsspindler.
- 2) Servostyring opnås ved at supplere styreapparatet med et servoapparat, hvorved ratdrejningens påvirkning af forhjulene forstærkes. Servoapparatet kan være hydraulisk eller elektrisk.
- 3) Ved hydraulisk servostyring frembringes olietrykket af en hydraulisk pumpe (servopumpe), der drives af bussens motor enten direkte eller ved remme. Servovirkningen kan således kun opnås med startet motor.
- 4) Ved elektrisk servostyring frembringes olietrykket ved hjælp af en elektrisk motor. Servovirkningen kan således kun opnås med startet motor.
- 5) Ved funktionssvigt i servoapparatet kan bussen styres med styreapparatet alene, men styringen vil være så tung, at fortsat kørsel er farlig og ulovlig.
- 6) Eventuelle remme til den hydrauliske pumpe skal være spændt efter bilfabrikantens anvisninger.

Kontrol af styreapparatet

Eleven skal på en holdende bus kunne kontrollere, om følgende forhold ved styreapparatet er opfyldt:

- 7) Servosystemet skal være påfyldt olie i tilstrækkelig mængde, målt på oliestanden i væskebeholderen, eventuelt ved hjælp af kontrollampe.

Ved servostyring kontrolleres efterfølgende punkter med startet motor efter bilfabrikantens anvisninger.

- 8) Ratslør kontrolleres ved, at hjulene straks følger rattets bevægelser. Eventuelt tilladeligt ratslør fremgår af bilfabrikantens anvisninger.
- 9) Rør- og slangeforbindelser i servosystemet skal være tætte, bedømt på umiddelbart tilgængelige dele. Eleven skal under kørsel kunne kontrollere, om følgende forhold ved styreapparatet er opfyldt:
- 10) Ved kørsel med lav hastighed skal rattet let kunne drejes fra yderstilling til yderstilling uden at møde unormal modstand i styreapparatet.
- 11) Bussen må ikke trække til siderne under ligeudkørsel på jævn vej.
- 12) Der må ikke forekomme støj fra hjullejer, slag i rattet eller rystelser i forhjul og rat.

Tegn på fejl i styreapparatet

Eleven skal kunne angive årsager til følgende tegn på fejl ved styreapparatet og udpege hvor fejlene kan opstå:

- 13) Ratslør kan være tegn på slør i styreforbindelser, at styrehuset sidder løst eller på slør i forhjulslejer eller hjulophæng.
- 14) Mindre slør kan være tilladt i styrekugler, i styrehus og - når motoren er standset - i styrehus med servostyring.
- 15) Støj i styreapparat med servostyring kan skyldes manglende olie i servosystemet.
- 16) Stor eller stødende modstand i styreapparat med servostyring ved svingning kan blandt andet skyldes manglende olie, defekt servostyring, herunder servopumpe.
- 17) Ujævnt/skævt dækslid kan være tegn på forkert indstilling af styreapparatet.

Lovbestemmelser i øvrigt om styreapparatet

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 18) Styreapparatet skal være således indrettet, at bussens kan styres let, sikkert og hurtigt.
- 19) Væsentligt slør i styreapparatet som helhed eller i dets enkelte dele må ikke forekomme.

1.2 Bremses

Hovedmål

Eleven skal lære om bremsernes funktion og om tegn på fejl, der har betydning for færdselssikkerheden.

Eleven skal endvidere kunne konstatere, om lovkrav til bremserne er opfyldt samt kunne de vigtigste lovbestemmelser om bremserne.

Delmål

1.2.1 Driftsbremser

Eleven skal have kendskab til følgende funktioner ved hydrauliske bremses:

- 1) Hjulbremserne fungerer i princippet på den måde, at en bremsebelægning ved et væsketryk presses mod en tromle eller skive på bussens hjul, så hjulets rotation nedsættes.
- 2) Væsketrykket opstår, når man træder på bremsepedalen, og trykket overføres fra hovedcylinderen gennem bremserør og slanger til hjulcylinderne i bremserne. Driftsbremsen er suppleret med en bremseforstærker, der forstærker det hydrauliske tryk, når føreren træder på bremsepedalen. Hvis forstærkeren svigter, vil fortsat kørsel være uforsvarlig og ulovlig.
- 3) To-kreds bremser består af to særskilte bremsekredse og er indrettet således, at den ene bremsekreds kan fungere til nødbremsning, hvis der er utætheder i den anden bremsekreds. Hvis den ene kreds svigter, vil fortsat kørsel være uforsvarlig og ulovlig.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende forhold ved bremserne:

- 4) Skævtrækning af bussen under let opbremsning på vandret vej er tegn på fejl.
- 5) Ujævn bremsning eller pludselige hugninger fra et eller flere hjul er tegn på fejl.
- 6) Bremses skal umiddelbart efterses, hvis der er for lidt bremsevæske i bremsevæskebeholderen, hvis kontrollampen lyser under kørsel, hvis bremsepedalen kan trædes længere ned end normalt, eller hvis bremsningen er ujævn eller bussen under bremsningen trækker til siden.
- 7) Alle typer bremseanlæg kan være opbygget som ABS-bremses.
- 8) ABS-systemet er indrettet således, at der ved de enkelte hjul er anbragt følere, der ved hjælp af en tandkrans registrerer hjulets rotation. Følerne sender signaler om de enkelte hjuls rotation til en elektronisk styreboks. Hvis et eller flere hjul under opbremsning har tendens til at blokere, vil den elektroniske styreboks regulere trykket til hjulbremserne således, at blokering af hjulene undgås. ABS-bremssystemet er endvidere indrettet således, at det i en hvis udstrækning muliggør styring og bremsning samtidig.
- 9) Når ABS-bremsesystemet regulerer, kan der på nogle mindre busser opstå vibrationer i bremsepedalen. Dette er normalt og betyder, at systemet er i funktion. Uanset vibrationerne skal trykket på bremsepedalen opretholdes, så længe bremsning ønskes. Hvis ABS-bremssystemet ikke virker vil bremsegenskaberne ændres og kun kørsel til nærmeste værksted er tilladt.

Eleven skal have kendskab til opdeling og indretning af trykluftbremssystemer, som er opdelt i en forsyningskreds og i en bremsekreds.

Forsyningskredsen, der leverer trykluft til bremsekredsen, består af følgende dele:

- 10) Kompressoren, der suger luft fra omgivelserne gennem et filter, komprimerer luften og opbygger derved tryk i forsyningskredsen. Kompressoren drives af bussens motor.
- 11) Trykregulatoren, der regulerer lufttrykket automatisk i forsyningskredsen så det holdes inden for de foreskrevne grænser.
- 12) Frostbeskyttelsessystemet, der skal forhindre isdannelse i trykluftanlægget i vinterhalvåret, idet isdannelse ellers vil kunne medføre bremsesvigt. Dette kan undgås ved at tilsætte frostvæske til luften (frostbeskyttelsespumpen) eller tørre luften inden den ledes til trykluftbeholderen (lufttørreanlæg).
- 13) Trykluftbeholderen, der opbevarer den komprimerede luft, skal kunne aftappes for kondensvand, eventuelt automatisk. På lufttørreanlæg kan aftapningsmuligheden være udeladt.
- 14) Alarmanordningen, der gør føreren opmærksom på for lavt lufttryk. Anordningen kan være erstattet af eller suppleret med manometer, der viser lufttrykket i forsyningskredsen og eventuelt også i bremsekredsen.
- 15) Tryksikringsventilen (flerekredssikringsventilen), der i tilfælde af utætheder skal sikre et vist lufttryk i forsyningskredsen.
- 16) Bremsekredsen, der sættes under tryk, når bremsepedalen aktiveres. Bremsepedalen skal kunne trædes ned til fast stop.
- 17) Luftforbruget ved én fuldbremsning med standset motor må som hovedregel ikke overstige 0,5 bar.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende typer trykluftbremses og deres særlige indretning og virkemåde:

- 18) Trykluft-mekaniske bremses, hvor bremsepedalen påvirker en bremseventil, der regulerer tryklufte til bremsekredsen, og hvor kraften fra bremsemembranen mekanisk overføres til hjulbremserne eventuelt via en bremsearm.
- 19) Ved manglende trykluft vil bremserne være uden virkning.
- 20) Trykluft-hydrauliske bremses, hvor bremsepedalen påvirker en bremseventil, der regulerer tryklufte til en transformer. Transformeren omsætter lufttrykket til et hydraulisk bremsetryk ved at en trykluftcylinder påvirker en hydraulisk hovedcylinder, der leder det hydrauliske tryk videre til hjulbremserne.

1.2.2 Nødbremse

Eleven skal have kendskab til følgende indretning og virkemåde af nødbremse:

- 1) Nødbremsen skal kunne bremse bussen, hvis der opstår fejl i driftsbremsen.
- 2) Nødbremsen er enten indeholdt i driftsbremsen eller parkeringsbremsen.

1.2.3 Parkeringsbremser

Eleven skal have kendskab til parkeringsbremsens indretning og virkemåde:

- 1) Mekanisk parkeringsbremse virker ved, at føreren aktiverer en betjeningsanordning, hvorved der overføres bremsekraft til hjulbremserne på én eller flere aksler.

1.2.4 Kontrol af bremses

Eleven skal kunne kontrollere, om følgende forhold ved hydraulisk driftsbremse er opfyldt:

- 1) Bremsepedalen må ikke kunne trædes i bund når der trædes hårdt på pedalen. Pedalvandringen er i øvrigt afhængig af bilfabrikatet.
- 2) Bremsepedalen må ikke synke, mens den holdes nedtrådt ved konstant tryk.
- 3) Ved bremses med vakuumforstærker skal bremsepedalen (efter trykudligning) dog synke et lille stykke, mens den holdes nedtrådt, og motoren derpå startes.
- 4) Væskestanden i bremsevæskebeholderen skal være mellem min. og max. mærkerne, eller ved at kontrollampen derfor ikke er tændt.

Eleven skal under kørsel på en vandret, tør kørebane med asfaltbelægning kunne kontrollere, om følgende forhold ved bremsesne er opfyldt:

- 5) Driftsbremsen skal på busser have en sådan virkning, at bremselængden ved 30 km/t ikke overstiger ca. 7 m, dog 10 m, for busser med trykluftbremses.
- 6) Ved langsom nedtrædning af bremsepedalen skal bremsevirksomheden være jævnt stigende, bedømt ved en bremseprøve.

Eleven skal have kendskab til følgende tegn på fejl ved bremsesne:

- 7) Skævtrækning under bremsning eller uens bremsning tyder på fugt eller snavs på bremsebelægninger eller på defekte hjulbremses, bremsecylindre eller bremsemembraner.
- 8) Ujævn bremsning eller pludselige hugninger fra et eller flere hjul tyder på fejl i bremsetromler/bremseeskiver eller bremsebelægninger.
- 9) Bremsepedalen kan pludselig trædes længere ned end sædvanligt er tegn på, at den ene bremsekreds er defekt.

1.2.5 Lovbestemmelser i øvrigt om bremses

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Bussen skal være forsynet med to-kreds driftsbremse, nødbremse og parkeringsbremse.
- 2) Nyere busser skal være forsynet med ABS-bremses.
- 3) Driftsbremsen skal virke på alle hjul, og kunne afbremse og standse bussen på en sikker, hurtig og virksom måde ved enhver hastighed og under alle belastningsforhold.
- 4) Driftsbremsens krævede virkning skal kunne opnås ved første aktivering af bremsepedalen.
- 5) Nødbremsen skal kunne afbremse og standse bussen sikkert og virksomt, hvis der opstår en fejl i driftsbremsen.
- 6) Parkeringsbremsen skal kunne holde bussen standset på en vej med en stigning på 18 % og skal kunne blive stående tilspændt.

1.3 El-anlæg, lygter, reflekser, horn mv.

Hovedmål

Eleven skal lære om det elektriske anlægs funktion.

Eleven skal endvidere kunne kontrollere om lovkrav til lygter, reflekser mv. er opfyldt samt kunne de vigtigste lovbestemmelser om el-anlæg, lygter og reflekser.

Delmål

1.3.1 El-anlæggets funktion

Eleven skal have kendskab til følgende funktioner og forhold:

- 1) De fleste busser har vedligeholdelsesfri akkumulator. Er akkumulatoren ikke vedligeholdelsesfri, skal hver celle være tilstrækkeligt fyldt op og eventuelt efterfyldes med destilleret vand, så blypladerne er dækket. Pulverdannelse omkring akkumulatoren skal vaskes væk for at undgå ætsninger omkring poler og polsko.
- 2) For at sikre effektiv strømtilførsel i det elektriske anlæg skal alle ledninger, kontakter og sikringer være rene, hele og godt isolerede, og stelforbindelser skal sidde fast og være frie for tæring.

Eleven skal angive indholdet af følgende:

- 3) Bussens startmotor, blæser, vinduesviskere og -vasker, horn, lygter, signallys og kontrollamper virker ved elektrisk strøm.
- 4) Strømmen fås fra akkumulatoren og føres fra akkumulatorens ene pol over ledninger, kontakter og sikringer til de strømforbrugende dele og tilbage over stellet til akkumulatorens anden pol.
- 5) For at få fuld udnyttelse af akkumulatoren skal hver celle være tilstrækkeligt fyldt op og eventuelt efterfyldes med destilleret vand, så blypladerne er dækket. Pulverdannelse omkring akkumulatoren skal vaskes væk for at undgå ætsninger omkring poler og polsko.
- 6) For at sikre effektiv strømtilførsel i det elektriske anlæg skal alle ledninger, kontakter og sikringer være rene, hele og godt isolerede, og stelforbindelser skal sidde fast og være frie for tæring.

Lovbestemmelser om påbudte lygter og reflekser

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser vedrørende påbudte lygter og reflekser:

- 7) Bussen må kun være udstyret med påbudte eller tilladte lygter og reflekser.
- 8) De påbudte lygter og reflekser omfatter:
 - a) to lygter med fjernlys,
 - b) to lygter med asymmetrisk nærllys,
 - c) to lygter med positionslys,
 - d) to lygter med baglys,
 - e) to lygter med stoplys,
 - f) mindst én nummerpladelygte,
 - g) to blinklygter foran og bagpå samt en på hver side af bussen. Blinklygterne skal kunne anvendes som havariblink,
 - h) to godkendte og mærkede røde bagudvendende reflekser (må ikke være trekantede) og
 - i) røde/gule godkendte og mærkede bagudvendende refleksplanke(r) med skrå striber.
- 9) På busser, der er bredere end 2,10 m, skal der desuden være to fremadrettede og to bagudrettede markeringslygter henholdsvis med hvidt og rødt lys, der tydeligt kan ses i 300 m's afstand uden at blænde.

- 10) Forlygternes fjernlys skal kunne oplyse vejen mindst 100 m foran bussen, nærlyset skal kunne oplyse vejen mindst 30 m foran bussen uden at blænde, og positionslyset skal tydeligt kunne ses i mindst 300 m's afstand uden at blænde.
- 11) Forlygternes lys skal være hvidt eller gulligt.
- 12) Baglygterne skal have rødt lys, der tydeligt kan ses i mindst 300 m's afstand uden at blænde.
- 13) Påbudte positionslygter, baglygter, nummerpladelygter og eventuelle markeringslygter skal kunne holdes tændt med standset motor og må ikke kunne slukkes, når nærlys, fjernlys eller tågelys er tændt.
- 14) Busser, der er længere end 6 m, skal være forsynet med godkendte og mærkede gule sidereflekser og sidemarkeringslygter, der skal være fordelt på bussens sider.
- 15) Sidemarkeringslygterne skal tydeligt kunne ses i mindst 300 m's afstand uden at blænde.
- 16) Ældre busser kan være forsynet med enten sidereflekser eller sidemarkeringslygter.
- 17) Nummerpladelygter skal belyse den bageste nummerplade så den tydeligt kan læses i mindst 20 m's afstand.

Lovbestemmelser om tilladte lygter og reflekser

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelse:

- 18) De tilladte lygter og reflekser omfatter:
 - a) Ekstra fjernlyslygter, kørelyslygter, ekstra baglygter, ekstra blinklygter, ekstra stoplygter, tågeforlygter, baklygter, tågebaglygter, søge- og arbejdslygter, afmærknings- og markerings-lygter, parkeringslygter samt overhalingsblink, for hvilke der gælder særlige regler. Endvidere må bussen være udstyret med hvide reflekser foran, gule reflekser på siderne og supplerende røde reflekser bagpå.
- 19) Pærer skal være sat rigtigt i forlygternes fatninger, (eventuelt bedømt udefra på lys/mørkegrænsens placering).

Kontrol af lygter mv.

Eleven skal kunne kontrollere, om følgende forhold ved påbudte lygter, reflekser og horn er opfyldt:

- 20) Alle lygter og reflekser skal være hele og rene, og alle lygter skal kunne lyse.
- 21) Nærlyset må ikke blænde (bedømt på, at overkanten af lysgrænsen falder 1 cm pr. m).
- 22) Stoplygterne skal give væsentligt kraftigere lys end baglygterne.
- 23) Blinklygterne skal blinke med gult lys, der tydeligt kan ses i sollys.
- 24) Havariblinket skal kunne tænde alle blinklygter samtidig.
- 25) Nummerpladelygter skal have hvidt lys, der kan belyse den bageste nummerplade.
- 26) Lygter i et lygtepar skal have ens farve og lysstyrke.
- 27) Hornet skal have en klar, konstant tone.
- 28) Supplerende bagudvendende røde reflekser må ikke være trekantede og skal være anbragt symmetrisk.

Lovbestemmelser i øvrigt om el-anlægget

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser vedrørende det elektriske anlæg:

- 29) Akkumulatoren skal være fastgjort og således anbragt eller dækket, at der ikke kan opstå kortslutning.
- 30) El-anlægget skal være forsynet med sikringer for at imødegå brand ved eventuel kortslutning. Elektrisk ekstraudstyr skal være forbundet med en sikring.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende vedrørende lygter mv.:

- 31) Hvis blinklygterne blinker væsentligt hurtigere end sædvanligt, er det normalt tegn på, at en eller flere blinklygter ikke virker.
- 32) Alle lygter og reflekser skal være hele og rene, og alle lygter skal kunne lyse.
- 33) Hornet skal have en klar, konstant tone.

1.4 Bærende dele

Hovedmål

Eleven skal lære om de bærende deles funktion og om tegn på fejl, der har betydning for færdselssikkerheden.

Eleven skal endvidere kunne kontrollere om lovkrav til de bærende dele er opfyldt samt kunne de vigtigste lovbestemmelser om bærende dele.

Delmål

1.4.1 Bærende deles funktion mv.

Eleven skal have kendskab til følgende forhold og funktioner:

- 1) Bussens bærende dele omfatter følgende:
 - a) Chassis/selvbærende konstruktioner,
 - b) hjulophæng, som består af aksler/bogier, fjederkonsoller, fjederbolte, lasker, fjedre og støddæmpere og
 - c) hjul, som består af hjullejer, fælge og dæk.
- 2) Bussens vægt overføres til vejen gennem de bærende dele.
- 3) Fjedersystemets funktion er sammen med støddæmperne at udjævne og optage de kræfter, der opstår ved kørsel på ujævn vej, samt sikre hjulenes kontakt med vejen. Nogle fjedersystemer skal ligeledes overføre de kræfter, der opstår ved igangsætning, bremsning og svingning.
- 4) Bussens affjedring vil ofte bestå af luftfjederbælge, bladfjedre eller skruefjedre. Der kan dog forekomme andre former for affjedring.
- 5) Bladfjedrenes form kan være forskellig, men normalt består en bladfjeder af flere sammenholdte fjederlag af forskellig længde. Det øverste fjederlag (styrelaget) er som regel forsynet med et øje. Fjederen er fortil fastgjort til chassisrammen med en fjederbolt og bagtil via et glideled eller en laskeforbindelse.
- 6) Luftaffjedringssystemer består i princippet af et antal luftfjederbælge, fastgjort mellem chassisrammen og hjulakslen. Da luftbælgene kun kan optage lodrette kræfter er systemet suppleret med reaktionsarme, der skal optage de kræfter, der opstår ved igangsætning, bremsning og svingning. Fjederbælgene indeholder luft, og lufttrykket reguleres gennem ventiler alt efter bussens belastning.

Risikoforhold ved bærende dele

Eleven skal kunne angive betydningen af følgende forhold:

- 7) Kørsel med dæk, der ikke er beregnet til det aktuelle køretøj og det aktuelle kørselsformål, medfører risiko for dækskader og eventuel dæksprængning.
- 8) Kørsel med dæk, der er beskadiget kan ligeledes medføre risiko for dæksprængning. Dæksprængningen vil som regel ske ved høj hastighed, og derfor er konsekvenserne så meget desto værre, især ved dæk på styrende aksler.
- 9) Fejl i bærende dele (hjulophæng, lejer, mv.) medfører risiko for sammenbrud.
- 10) Manglende afbremsning af køretøj ved hjulskift, medfører risiko for skade på køretøj og personer.

Kontrol af bærende dele

Eleven skal kunne kontrollere, om følgende forhold ved de bærende dele er opfyldt:

- 11) Dæk skal på alle hjul have mindst 1 mm dybde i slidbanens hovedmønster. For busser med en tilladt totalvægt på højst 3.500 kg skal mønsterdybden være på mindst 1,6 mm. Sliddet bør ikke være ujævnt og dækket skal være uden beskadigelser.
- 12) Nav- og hjulmøtrikker skal være afskærmet ved hjulkapsel eller lignende, såfremt de ligger uden for dækkets yderside.
- 13) Chassisrammen må ikke være deformeret, revnet eller beskadiget i øvrigt.
- 14) Bladfjederens enkelte lag må ikke være knækket.
- 15) Skruefjederen må ikke være knækket.

Lovbestemmelser i øvrigt om bærende dele

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 16) I hjulophænget som helhed eller i dets enkelte dele må der ikke på grund af slid eller lignende forekomme væsentligt slør.
- 17) Dæk, fælge og hjullejer skal være ubeskadigede.
- 18) Et dæk kan være opbygget som diagonaldæk eller radialdæk.
- 19) Dæk skal være pumpet op til et lufttryk efter bilfabrikantens forskrifter.
- 20) Dæk på samme aksel skal sammenlagt have en bæreevne, som mindst skal svare til det tilladte akseltryk. Bæreevnen fremgår af dækmærkningen. Dæk skal desuden være af en dimension og udformning, der svarer til fælgen.
- 21) Dæk på samme aksel skal være af samme dimension og type.
- 22) Bussen skal være affjedret på alle aksler.
- 23) Bussen skal være forsynet med støddæmpere ved alle hjul, bortset fra busser med en tilladt totalvægt på over 5.000 kg, der kun skal have støddæmpere ved forhjulene.

Tegn på fejl i bærende dele

Eleven skal kunne angive årsager til følgende tegn på fejl ved bærende dele og udpege hvor fejlene kan opstå:

- 24) Ujævnt/skævt dækslid kan ofte skyldes forkert indstillet styretøj eller defekte støddæmpere. Ved påkørsel af kantsten eller lignende vil der kunne opstå skader på dækket (slidbane og karkasse).
- 25) Unormal dækform ved vejen, unormalt varmt dæk efter nogen tids kørsel eller tendens til, at bussen trækker til en af siderne tyder på ukorrekt dæktryk, som i længden kan ødelægge dækket. Dæktrykket bør i så fald kontrolleres ved brug af dæktryksmåler.
- 26) Olieudtræk på støddæmper tyder på defekter i støddæmper.
- 27) Revner i malingen eller koncentrerede rustdannelser (ruststriber) på chassisramme eller fjedre kan skyldes brud. Rustdannelser omkring bolte og nitter tyder på, at de har løsnet sig på grund af slid eller manglende vedligeholdelse.
- 28) Rystelser og vibrationer i forhjulene kan være tegn på fejl i hjulophæng eller ubalance i hjulene.

1.5 Motor, transmission samt energi- og miljørigtig kørsel

Hovedmål

Eleven skal lære om motorens og transmissionens funktion, om tegn på fejl, om betjeningsfejl og om energi- og miljørigtig kørsel.

Eleven skal endvidere kunne konstatere, om visse krav til motor og transmission er opfyldt, samt kunne de vigtigste lovbestemmelser om miljørigtig kørsel.

Delmål

1.5.1 Motorens og transmissionens funktion samt energi- og miljørigtig kørsel

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende forhold og funktioner:

- 1) Motoren fungerer i princippet på den måde, at stempler sættes i bevægelse, når en brændstofblanding antændes.
- 2) Stemplernes bevægelse omsættes til en roterende bevægelse af en krumtapaksel, og denne bevægelse føres videre gennem kobling, gear og differentiale til bussens drivende hjul.
- 3) I en dieselmotor suges luften ind i cylinderen, hvorefter brændstoffet under højtryk ved hjælp af dyser indsprøjtes i cylindrene. Foran luftindsuget er indskudt et luftfilter, der skal tilbageholde urenheder i luften. Foran brændstofpumpen er indskudt et brændstoffilter, der skal tilbageholde urenheder i brændstoffet. Disse filtre skal med mellemrum renses/udskiftes.
- 4) I en dieselmotor sker forbrændingen ved selvantændelse på grund af det høje tryk i cylinderen (kompression). Selvantændelsen kræver høj temperatur/tryk. Derfor må luften i cylindrene ved start af motoren ofte opvarmes. Det sker i almindelighed ved hjælp af et gløderør, der får strøm ved betjening af en kontakt på instrumentpanelet eller ved betjening af startnøglen.

Eleven skal have kendskab til følgende funktion vedrørende kobling og gearkasse:

- 5) Koblens funktion er at til- og frakoble forbindelsen mellem motor og gearkasse ved stilstand og ved gearskift.
- 6) Koblens skal kunne overføre motorens fulde trækraft uden at glide, når der er koblet til.
- 7) Aktivering af koblingen sker normalt ved pedaltryk, som ofte overføres til koblingen ved hjælp af hydraulik og eventuelt trykluft.
- 8) Nødvendige tilpasninger til hastigheden og af trækraften kræver, at bussen er forsynet med en gearkasse som indeholder en række tandhjulssæt, som kan anvendes i forskellige kombinationer.
- 9) Til mange kørselsformål anvendes helautomatiske gearkasse, hvor automatikken sørger for gearskiftene ved hjælp af information om bussens hastighed, motorens belastning og trykket på gaspedalen.
- 10) ASR-systemets (anti-spin-regulering) opgave er at forhindre drivhjulene i at spinne ved start og under kørsel. En advarselsslampe advarer føreren, hvis systemet er i funktion (hjul spinner).

Eleven skal have kendskab til følgende forhold og funktioner vedrørende differentiale:

- 11) Differentialer består i princippet af en tandhjuls mekanisme, indskudt mellem akslerne til bussens drivende hjul. Differentialer er forbundet med gearkassen gennem en kardanaxel og konstrueret således, at motorens trækraft fordeles ligeligt til begge hjul, samtidig med at hjulene kan rotere med forskellig hastighed, hvilket er nødvendigt under svingning.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende:

- 12) Nyere busser skal være forsynet med hastighedsbegrænsere, der er indstillet således, at hastigheden ikke kan overskride 100 km/t.

Risiko ved betjeningsfejl

Eleven skal kunne angive årsager til følgende betjeningsfejl af betydning for driftssikkerheden:

- 13) Startvanskeligheder ved kold dieselmotor uden brug eller ved for kortvarig brug af forvarmer.
- 14) Risiko for ødelæggelse af kobling ved for langsom betjening af koblingen på koblingspunktet.
- 15) Kørsel i forkert gear, der overbelaster motoren og udvikler unødigt røg.
- 16) Risiko for tilstopning i brændstoffilter og i rør mellem olietank og dieselmotor ved anvendelse af forkert dieselolie i frostperioder.

Kontrol af motor og transmission mv.

Eleven skal kunne kontrollere, om følgende forhold ved motor og transmission er opfyldt:

- 17) Motorolie skal være påfyldt i tilstrækkelig mængde, aflæst på oliepindens min- og max-mærker eller ved kontrollamper mv.
- 18) Kølervæske skal være påfyldt i tilstrækkelig mængde, bedømt efter instruktionsbogens anvisninger.
- 19) For busser, hvor der indgår hydraulik til koblingen, kontrolleres systemet for tilstrækkelig væskestand.
- 20) Udstødningssystemet skal være tæt og have tilstrækkelig støjdæmpende virkning, bedømt ved udstødningslyden.

Eleven skal have kendskab til, at motoren normalt ikke kan starte uden udluftning af brændstofssystemet i følgende tilfælde:

- 21) Bussen har været kørt tom for dieselolie.
- 22) Brændstofssystemet har været åbnet for rengøring eller fx udskiftning af filtre.
- 23) Brændstofssystemet har været defekt, så luft er trængt ind.

Eleven skal have kendskab til, at udluftning foretages efter instruktionsbogens forskrifter.

Tegn på fejl i motor og transmission mv.

Eleven skal kunne angive årsager til følgende tegn på fejl ved motor og transmission:

- 24) Unødig røg fra motorens udstødning kan tyde på slidt motor eller fejl ved brændstofssystemet.
- 25) Støj i unormalt omfang ved gasgivning tyder på fejl i udstødningssystemet.
- 26) Motoropspeedning, uden at hastigheden øges, tyder på fejl i kobling.
- 27) Vanskeligt gearskifte med kraftige mislyde tyder på fejl i gear eller kobling eller fejlbetjening.

Smøring mv.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende forhold:

- 28) Smøring, frostsikring og vedligeholdelse foretages efter bilfabrikantens anvisninger.

Energi- og miljørigtig kørsel

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 29) For at undgå luft- og støjforurening bør man ikke lade motoren gå i tomgang i længere tid. Motoren bør først startes, umiddelbart før man skal køre, eller den korte tid forinden, som er nødvendig for at opnå tilstrækkeligt arbejdsstryk i bremsesystemet.
- 30) Køremåden har stor betydning for energiforbruget. Høje hastigheder og aggressiv kørsel med kraftige accelerationer, fx i forbindelse med overhalinger medfører øget brændstofforbrug, mens energirigtig køreteknik kan give 10-20 % besparelse af brændstof. Dette kan tillige medføre meget store besparelser i bussens samlede driftsomkostninger.
- 31) Ved energirigtig køreteknik forstås, at man generelt undlader unødvendige og stadige hastighedsændringer.
- 32) Under fremkørsel mod signalregulerede kryds bør man forudse, om standsning for gult eller rødt bliver nødvendigt, og i givet fald tilpasse hastigheden det sidste stykke frem mod krydset, frem for at fortsætte med høj hastighed og derefter bremse kraftigt til sidst.
- 33) Ved hastighedsnedsættelse kan brændstofforbruget reduceres ved at slippe speederen helt frem for at koble ud. Brændstofforbruget kan også reduceres ved at springe gear over, fx fra 2. til 4. gear.

Lovbestemmelser i øvrigt om miljørigtig kørsel

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 34) Bussen skal betjenes således, at den ikke støjer unødvendigt eller udvikler røg og gasarter i unødvendigt omfang.
- 35) Unødvendig og forstyrrende kørsel må ikke finde sted ved bebyggelse, og hvis kørslen er nødvendig skal føreren køre på en sådan måde, at andre forstyrres mindst muligt.
- 36) Eventuelle forbud mod tomgangskørsel.
- 37) Visse busser skal være forsynet med partikelfilter ved kørsel i miljøzone.

1.6 Karrosseri og opbygning

Hovedmål

Eleven skal lære om bussens karrosseri og opbygning, herunder betegnelser, fastgørelse, betjening og risikoforhold.

Eleven skal kunne de vigtigste lovbestemmelser om karrosseri og opbygning.

Delmål

1.6.1 Karrosseri, opbygning og dets fastgørelse

Eleven skal have kendskab til følgende betegnelser:

- 1) Karrosseriet omfatter hovedsageligt tag, sider, døre og skærme.

Lovbestemmelser om karrosseri og opbygning

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser og forhold:

- 2) Karrosseri skal være solidt fastgjort til bussens bærende dele.
- 3) Karrosseri og opbygning skal være uden skarpe kanter eller udragende dele, der kan være til unødigt fare for andre trafikanter.
- 4) Bussens hjul skal være således afskærmet, eventuelt ved karrosseriets udformning, at andre trafikanter er beskyttet mod stænk.
- 5) En bus skal i hver side efter nærmere fastsatte regler være forsynet med et antal udgange (påbudte udgange), svarende til det antal personer bussen er indrettet til.
- 6) Udgang kan være udstigningsdør (dvs. dør, der benyttes til passagerernes normale ind- og udstigning), nødudgangsdør, nødudgangsvindue eller taglem.
- 7) En bus skal være forsynet med udgang i bagsiden. Denne kan dog erstattes af en taglem på betingelse af, at der findes udgang i begge sider så tæt ved bagsiden som muligt.
- 8) Påbudte udgange skal opfylde særlige indretnings-, funktions- og målkrav.
- 9) Automatiske udstigningsdøre, der ikke kan ses direkte fra førerpladsen, skal kunne overvåges ved hjælp af en signalanordning, der giver signal indtil dørene er helt lukket samt ved hjælp af spejle eller fjernsynsudstyr.
- 10) Ved automatiske udstigningsdøre skal der umiddelbart ved døren såvel udvendigt som indvendigt findes en anordning, der kan sætte automatikken ud af funktion, så døren kan åbnes manuelt. Anordningen skal være tydeligt afmærket og med anvisning på, hvorledes den betjenes. Det samme krav gælder ved eventuel løfteanordning (personelevator).
- 11) De udgange, der anses som nødudgange (nødudgangsdør, nødudgangsvindue samt taglem) skal såvel udvendigt som indvendigt tydeligt afmærkes med »nødudgang« eller standardiseret nødudgangssymbol. Der skal om fornødent forefindes en tydelig betjeningsvejledning.
- 12) Værktøj til at knuse glasset i et nødudgangsvindue, skal altid være til stede.
- 13) Enhver passager skal have adgang til påbudte udgange. Adgangen til en udstigningsdør og en nødudgangsdør kan dog efter særlige regler være spærret af sæde/sæder, når sædet/sæderne er indrettet så de fx kan bortklappes.

Eleven skal kunne kontrollere følgende:

14) Nødudgange skal være tydeligt afmærket og værktøj skal være til stede.

1.7 Indre indretning, udsyn og særligt udstyr

Hovedmål

Eleven skal lære de vigtigste lovbestemmelser om bussens indre indretning mv.

Delmål

1.7.1 Ruder, spejle, udsyn mv.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Ruder skal holdes rene og dugfrie.
- 2) Forruden skal kunne holdes ren med viskere og vasker.
- 3) Forruden skal kunne holdes fri for dug og rim, fx med en varmluftblæser.
- 4) Forreste sideruder skal kunne holdes fri for dug, fx ved en varmluftblæser eller ved at bestå af termoruder.
- 5) Der må ikke i førerens synsfelt være anbragt genstande, der nedsætter udsynet unødigt.
- 6) Bussen skal være forsynet med et udvendigt førerspejl i hver side.
- 7) Nyere busser (dog bortset fra visse bybusser og lignende) skal være forsynet med sikkerhedsseler på alle fremadvendende og bagudvendende sæder.
- 8) En bus skal være forsynet med mindst en godkendt ildslukker, anbragt i nærheden af førerens plads.

Eleven skal have kendskab til følgende forhold ved udsyn:

- 9) Hvert udvendigt førerspejl skal have en reflekterende flade på mindst 200 cm², hvis det er konvekst (buet), og mindst 300 cm², hvis det er plant.

Eleven skal kunne angive årsager til følgende tegn på fejl ved særligt udstyr:

- 10) Kan forruden ikke holdes ren, er det tegn på fejl i visker eller vasker.

Eleven skal kunne kontrollere følgende:

- 11) Sprinklervæske skal være påfyldt i tilstrækkelig mængde.
- 12) Ildslukkeren skal være godkendt og virksom bedømt ved fx manometer.

1.8 Kontrolapparat

Hovedmål

Eleven skal lære de grundlæggende bestemmelser om kontrolapparats funktion, der er fastlagt i Europa-parlamentets og Rådets forordning om vejtransport.

Delmål

1.8.1 Kontrolapparatets funktion

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende bestemmelser om kontrolapparatet:

- 1) Kontrolapparatet skal anvendes i et køretøj, der er konstrueret til at befordre mere end ni personer, inkl. føreren. Visse former for kørsel er dog undtaget fra køre- og hviletidsbestemmelserne.
- 2) Kontrolapparatet og førerkortet skal fungere rigtigt og anvendes korrekt.
- 3) Kontrolapparatet skal være installeret korrekt, være afprøvet og plomberet af et autoriseret værksted og forsynet med en installationsplade.

- 4) Kontrolapparatet skal mindst én gang hvert andet år efterses af et autoriseret værksted. I forbindelse med 2-års eftersynet skal værkstedet udskifte installationspladen.

De nærmere bestemmelser om kontrolapparat er fastlagt i Europaparlamentets og Rådets forordning om harmonisering af visse sociale bestemmelser inden for vejtransport og i Rådets forordning om kontrolapparatet inden for vejtransport.

1.9 Bussens dokumenter

Hovedmål

Eleven skal have viden om hvilke oplysninger der fremgår af bussens dokumenter, samt lære, hvornår disse dokumenter skal medbringes.

Delmål

1.9.1 Registreringsattest

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) For at en bus kan anvendes, skal den være registreret og der skal være udstedt en registreringsattest.
- 2) Registreringsattest, hvoraf fremgår bussens egenvægt/køreklare vægt, dens tilladte totalvægt samt eventuelt hvilken størrelse påhængskøretøj, der må kobles til den.
- 3) På grundlag af registreringsattester kan føreren afgøre, om bus og påhængskøretøj må sammenkobles.
- 4) Ved kørsel med påhængskøretøj skal bussens og påhængskøretøjets registreringsattester medbringes. Ved kørsel i udlandet, skal de originale attester, eller en af et motorkontor udstedt genpart, medbringes.
- 5) Ved kørsel i Danmark kan medbringes kopier.

Eleven skal have kendskab til følgende:

- 6) Mange lande kræver, at der medbringes original registreringsattest ved kørsel i omhandlede lande.

1.10 Særlige køretøjer

Særlige køretøjer indgår ikke i undervisningen til kategori D1.

1.11 Bussens betjeningsudstyr

1.11.1 Betjeningsudstyr

Repetition efter undervisningsplan for kategori B, afsnit 1.1.1 »Betjeningsudstyr«.

1.12 Forebyggende vedligeholdelse og nødvendig reparation

Hovedmål

Eleven skal lære om betydningen af forebyggende vedligeholdelse og nødvendig reparation.

Delmål

1.12.1 Vedligehold mv.

Eleven skal kunne angive betydningen af følgende forhold:

- 1) Akutte reparationer undgås bedst, ved at følge fabrikantens serviceplan for køretøjet.
- 2) Er der opstået fejl på køretøjet af væsentlig betydning for færdselssikkerheden, skal det straks repareres.

2. INDLEDENDE ØVELSER PÅ VEJ

Formålet med undervisningen i de indledende øvelser er at give eleven færdighed i grundlæggende beherskelse af bussen ved lave hastigheder og herunder gøre eleven bekendt med bussens længde og bredde, særlige manøvreegenskaber, samt førerens orienteringsmuligheder ved brug af spejle.

Øvelserne kan med fordel henlægges til en lukket øvelsesplads eller en del af et køreteknisk anlæg, men må ellers gennemføres på et passende roligt sted, fx et industrikvarter uden for normal arbejdstid eller en ubenyttet parkeringsplads.

De enkelte manøvrer skal være indlært med så stor sikkerhed og præcision, at eleven i de efterfølgende udvidede øvelser på vej hovedsagelig kan koncentrere sig om at tilpasse kørslen til vej- og færdselsforholdene og de gældende færdselsregler.

Hver enkelt øvelses præcise indhold er fastlagt i delmålene. Varigheden bestemmes af den enkelte elevs behov. De enkelte øvelser anses for indlært med tilfredsstillende resultat, når de kan udføres med den grad af præcision, som fremgår af delmålsbeskrivelserne.

De enkelte øvelser/manøvrer skal gennemføres med en bus, som opfylder bestemmelserne for bus, kategori D1, i kørekortbekendtgørelsen med tilhørende bilag.

2.1 Forberedelse til kørsel

Hovedmål

Eleven skal lære at foretage de nødvendige sikkerhedsmæssige forberedelser til kørslen og blive fortrolig med betjeningsudstyrets betegnelser og placering.

Delmål

2.1.1 Eftersyn, indstilling mv.

Eleven skal beherske følgende færdigheder inden kørslen påbegyndes:

- 1) Rengøre eventuelt duggede eller tilsmudsede ruder, spejle og lygteglas.
- 2) Eventuelt løst liggende genstande fjernes fra instrumentbord, solskærme og pladsen under og foran førersædet.
- 3) Sikre sig, at der ikke er monteret genstande, der tager udsynet gennem ruderne.
- 4) Betjene dørenes lukke- og låsetøj.
- 5) Indstille førersædet for at opnå bekvem kørestilling, det bedst mulige udsyn og for at kunne betjene bilens udstyr, herunder aflæse instrumenter og kontrolllys.
- 6) Spænde og justere eventuel monteret sikkerhedssele samt nakkestøtte.
- 7) Kunne frigøre sig hurtigt fra sikkerhedsselen.
- 8) Betjene koblings-, speeder- og bremsepedal.
- 9) Betjene gear og parkeringsbremse.
- 10) Betjene kontakter til lys, tegn- og signalgivning, vinduesvisker og -vasker, blæser samt solskærm, mv.

Eleven skal kunne aflæse og forstå betydningen af instrumenter og kontrolllys.

Eleven skal have kendskab til følgende:

- 11) Betjening af koblings-, speeder- og bremsepedal med uhensigtsmæssigt fodtøj, kan medføre risiko for fejlbetjening.

2.2 Bussers spejle

Hovedmål

Eleven skal lære om korrekt indstilling af spejle samt om disses optimale anvendelse.

Delmål

2.2.1 Særlige forhold

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 1) Spejle på bussen er sædvanligvis konvekse (udadbuede).
- 2) Jo mere buet spejlet er, des større synsvinkel får man i spejlet - men samtidig bliver de ting, man ser i spejlet »mindre«.
- 3) På grund af spejlets krumning er det vanskeligt at bedømme afstanden til de ting man ser. Hvis bussen er forsynet med flere spejle i samme side med forskellig krumning, vanskeliggøres bedømmelse af afstande yderligere. Forkert indstillede spejle nedsætter førerens mulighed for at orientere sig bagud og langs siden af bussen.
- 4) Forkert indstillede spejle nedsætter førerens mulighed for at orientere sig bagud og langs siden af bussen.
- 5) Snavsede eller revnede spejle kan nedsætte førerens orienteringsmuligheder eller give et forvrænget spejlbillede.
- 6) Uanset hvor godt spejlene er indstillet, vil der altid være blinde vinkler.

2.2.2 Indstilling af spejle

Eleven skal beherske følgende færdigheder:

- 1) Indstille de udvendige spejle så det bedst mulige udsyn opnås (siden af bussen bør højst fylde 1 cm i hvert spejl).
- 2) Indstille førerspejlet på hver side således, at siden af bussen netop kan ses i den inderste del af spejlet og således at horisonten kan ses i den øverste del af spejlet.

Eleven skal kunne kontrollere at spejlene er:

- 3) Korrekt indstillede.
- 4) Rene og hele.

2.2.3 Anvendelse af spejle

Eleven skal beherske følgende færdigheder:

- 1) Jævnligt orientere sig i spejlene og især i højresving orientere sig flere gange før og under svingningen.
- 2) Være opmærksom på blinde vinkler, også de ofte store blinde vinkler som selve spejlene danner.
- 3) Tjekke de skjulte områder (blinde vinkler), ved at flytte sig frem og til siden.
- 4) Især ved højresving i kryds hyppigt at tjekke området til højre for bussen ved at orientere sig ved brug af spejle og gennem forrude og sideruder.

Disse færdigheder skal eleven kunne anvende i de kommende manøvrer på vej.

2.3 Igangsætning og standsning ved kørebanekant

Hovedmål

Eleven skal lære blød igangsætning og standsning efter omhyggelig orientering, bl.a. under hensyn til de blinde vinkler og den manglende mulighed for direkte orientering ved hoveddrejning bagud og langs bussens højre side.

Eleven skal endvidere lære at standse eller parkere ved forlæns indkørsel til kørebanekant i højre side og herunder opnå sikker bedømmelse af bussens bredde, hjulenes placering og bussens længderetning i forhold til kørebanekanten.

Delmål

2.3.1 Start, gearbetjening, igangsætning og bremsning

Orienterings-færdigheder

Eleven skal beherske følgende orienterings-færdigheder ved igangsætning og standsning:

- 1) Se fremad, til siderne og bagud efter færdsel eller andre hindringer.
- 2) Orienter sig bagud og langs bussens sider ved hjælp af spejle, samt tjekke blinde vinkler i det omfang, det er muligt.
- 3) Bedømme bagfrakommendes hastighed, afstand og hensigt.
- 4) Bedømme egen accelerationsevne i forhold til bagfrakommendes hastighed.

Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved igangsætning og standsning:

- 5) Tage sikkerhedssele på.
- 6) Starte motoren korrekt.
- 7) Tænde lyset.
- 8) Sætte i gear, give tegn med blinklys og slække håndbremse.
- 9) Sætte blødt i gang, køre et stykke ligeud og ophøre med tegngivning.
- 10) Give tegn til forlæns standsning ved kørebanekant eller anden markering med stoplys og eventuelt blinklys og bremse blødt op til standsning.
- 11) Standse ved kørebanekant, først med rigelig og senere med begrænset manøvreplads, og således at de højre hjul er så tæt som muligt ved kørebanekanten og står parallelt med denne.
- 12) Ophøre med tegngivning, sætte i frigear, standse motor og trække håndbremse.
- 13) Slukke lyset.

2.4 Højresving om hjørner

Hovedmål

Eleven skal lære forlæns og baglæns højresving med jævn hastighed om hjørner under omhyggelig orientering.

Eleven skal opnå sikker færdighed i korrekt placering før og under svingningen, orientering i spejle, korrekt ratbetjening og sikker fornemmelse for hjulenes placering.

Såfremt det er hensigtsmæssigt for en bekvem afvikling af øvelsen, kan venstresving indgå.

Delmål

2.4.1 Færdigheder ved svingning

Orienterings-færdigheder

Eleven skal beherske følgende orienterings-færdigheder ved højresving:

- 1) Se fremad, til siderne og bagud efter færdsel eller andre hindringer.
- 2) Orienter sig bagud langs bussens sider ved hjælp af spejle, samt tjekke blinde vinkler i det omfang, det er muligt.

Under baglænskørsel kan man med fordel åbne sideruderne for også at orientere sig efter lyde.

Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved forlæns højresving:

- 3) Give tegn til højresving i passende afstand.
- 4) Tilpasse hastigheden med skift til passende gear.
- 5) Holde målrettet kurs og jævn hastighed frem mod hjørnet eller sidevejen.
- 6) Køre så tæt på kørebanekant eller kantsten (eller kantlinje) som muligt for bl.a. at hindre cyklister og knallertkørere i at køre frem på højre side af bussen.
- 7) Overholde eventuel vigepligt for krydsende færdsel.
- 8) Påbegynde højresvinget, hvis der er fri bane, men ved senere ratdrejning end i almindelig bil.
- 9) Udføre højresvinget ved at blive ved kørebanekanten (eller kantlinjen) og gøre svinget så lille som muligt (holde højre baghjul så tæt på kørebanekanten som muligt).

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved baglæns højresving på steder, hvor det kan ske uden ulempe for den øvrige færdsel:

- 10) Baglænskørsel foretages med meget lav hastighed.
- 11) Give tegn til højresving i passende afstand.
- 12) Køre så tæt på kørebanekant eller kantsten (eller kantlinje) som muligt for bl.a. at hindre cyklister og knallertkørere i at køre frem på højre side af bussen.
- 13) Overholde eventuel vigepligt for krydsende færdsel.
- 14) Begynde ratdrejning, hvis der er fri bane, umiddelbart før baghjulene er ud for hjørnets eller hjørnerundingens begyndelse.
- 15) Udføre højresvinget ved at lade højre baghjul følge kørebanekant (eller kantlinje) eller kantsten så tæt som muligt.
- 16) Begynde opretning ved modsat ratdrejning lige før hjørnets eller hjørnerundingens afslutning, så bussen holder retlinet kurs langs kørebanekanten på den vej, der svinges ind på.

2.5 Baglæns kørsel med målbremssning

Hovedmål

Eleven skal lære at holde retlinet kurs under baglænskørsel ligeud.

Eleven skal endvidere ved målbremssning opnå sikker fornemmelse for bussens længde.

Delmål

2.5.1 Orientering og bedømmelse af bussens længde

Orienterings-færdigheder

Eleven skal beherske følgende orienteringsfærdigheder ved baglænskørsel med målbremssning:

- 1) Se bagud og langs bussens sider efter færdsel eller andre hindringer ved hjælp af spejle, samt tjekke blinde vinkler i det omfang, det er muligt.
- 2) Bedømme passende afstand til markeret mål før påbegyndelse af bremsning.
- 3) Sikker bedømme placering af bussens bagende (eller eventuel anden bagest udragende del) i forhold til markeret mål.

Under baglænskørsel kan man med fordel åbne sideruderne for også at orientere sig efter lyde.

Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved baglænskørsel med målbremssning på steder, hvor det kan ske uden ulempe for den øvrige færdsel:

- 4) Baglænskørsel foretages med meget lav hastighed.
- 5) Holde retlinet kurs 20-30 m under baglænskørsel.
- 6) Påbegynde bremsning med passende styrke og i passende afstand fra markeret mål og derpå standse med bagsmækken (eller bageste udragende del i øvrigt) ved det markerede mål.

3. KØRETØJERS MANØVRE-EGENSKABER

Formålet med undervisningen er at sikre, at eleven i fornødent omfang stadig er i besiddelse af viden om køretøjers manøvre-egenskaber, som omtalt i undervisningsplan for køreuddannelsen til kategori B.

Elevens viden om det teoretiske stof skal udnyttes i praksis, hvor der er lejlighed til det under øvelserne i kørsel på vej.

3.1 Manøvre-egenskaber mv.

Hovedmål

Eleven skal have genopfrisket sin viden om de forskellige køretøjers manøvre-egenskaber og førernes forskellige orienteringsvilkår med henblik på at kunne opfatte og bedømme faremomenter i færdslen og reagere hensigtsmæssigt over for dem.

Delmål

3.1.1 Generelt om forskellige køretøjers manøvre-egenskaber mv.

Repetition af delmålene i 3.1.1 – 3.2.6 i undervisningsplan for kategori B.

4. TRAFIKANTADFÆRD

Formålet med undervisningen er at sikre sig, at eleven i fornødent omfang stadig er i besiddelse af viden om trafikantadfærd som omtalt i undervisningsplan for køreuddannelsen til kategori B.

4.1 Trafikantadfærd mv.

Hovedmål

Eleven skal have genopfrisket sin viden om de forskellige grundlæggende psykologiske forhold vedrørende ens egen og andre trafikanters adfærd, lovbestemmelserne om bilisters køreevne og helbred og om at vise særligt hensyn til andre trafikanter med henblik på at kunne opfatte og bedømme faremomenter i færdslen og reagere hensigtsmæssigt over for dem.

Delmål

4.1.1 Opfattelse, reaktion, syn, helbred, andre trafikanter samt adfærd og holdninger mv.

Repetition af delmålene i 4.1.1 – 4.7.3 i undervisningsplan for kategori B.

5. VEJFORHOLD

Formålet med undervisningen er at sikre, at eleven i fornødent omfang stadig er i besiddelse af viden om vejforhold, som omtalt i undervisningsplan for køreuddannelsen til kategori B.

5.1 Vejforhold mv.

Hovedmål

Eleven skal have genopfrisket sin viden om risikoforhold ved vejene med henblik på at kunne opfatte og bedømme faremomenter i færdslen og reagere hensigtsmæssigt over for dem.

Delmål

5.1.1 Risikoforhold og vejenes sikkerhedsmæssige udformning mv.

Repetition af delmålene i 5.1.1 – 5.2.6 i undervisningsplan for kategori B.

6. GRUNDREGLER FOR KØRSEL MED BUSSE, HERUNDER DIMENSIONER, VÆGT OG BELÆSNING

Formålet med undervisningen er at gøre eleven bekendt med nogle generelle lovbestemmelser for kørsel med busser som supplement til de bestemmelser, der gælder for kategori B.

Eleven skal gøres bekendt med lovbestemmelserne for bussers dimensioner, vægt og belæsning samt for afmærkning af gods.

Eleven skal endvidere gøres bekendt med bestemmelserne for køre- og hviletid, samt supplerende uddannelse.

Elvens viden om det teoretiske stof skal udnyttes i praksis, hvor der er lejlighed til det under øvelserne i kørsel på vej.

6.1 Anvisninger for færdslen

Hovedmål

Eleven skal lære, hvor lovbestemmelserne for kørsel med busser gælder, og at man i øvrigt skal rette sig efter vejafmærkning i form af færdselstavler mv. samt politiets anvisninger.

Delmål

6.1.1 Færdselslovens gyldighed

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Færdselsreglerne gælder på alle gader og veje, cykelstier og fortove, pladser, broer og tunneler, passager, stier og lignende steder, hvor der er almindelig færdsel, hvad enten disse steder er offentlige eller private.
- 2) Busser må normalt kun køre på den del af vejen, der er bestemt for biler og motorcykler (motorkøretøjer) samt store knallerter.

6.1.2 Anvisninger for kørslen

Eleven skal kunne genkende og angive betydningen af følgende færdselstavler:

- 1) »Bus forbudt« (C 23, 2).
- 2) »Totalvægt« (C 31).
- 3) »Totalvægt af vogntog« (C 32).
- 4) »Akseltryk« (C 35).
- 5) »Vognbredde« (C 41).
- 6) »Vognhøjde« (C 42).
- 7) »Vognlængde« (C 43).
- 8) »Elektrificeret bane« (UA 73).
- 9) »Undertavler« (U 4).
- 10) »Busholdeplads for fjerntrafik« (E 31,1).
- 11) »Busholdeplads for nærtrafik« (E 31,2).

Senest efter undervisningen i afsnit 7 »Manøvrer på vej« skal eleven kunne genkende betydningen af de anvisninger, som fremgår af afsnit 6.1.2, herunder kunne efterleve betydningen af disse.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

6.2 Bussers bredde, længde, højde og vægt

Hovedmål

Eleven skal lære lovbestemmelserne for bussers største bredde, længde, højde og vægt samt kravene om særlig forsigtighed ved kørsel med stort læs.

Delmål

6.2.1 Bussers bredde

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) En bus må med eller uden læs ikke være bredere end 2,55 m.
- 2) Bredden måles over de dele, der rækker længst ud til hver side, dog bortset fra fx udvendige spejle og sideblinklygter mv.
- 3) Ved kørsel med en bus på en smal vej skal man være særlig opmærksom på anden færdsel, holde så langt til højre som muligt og om nødvendigt standse, så andre kan komme forbi.

6.2.2 Bussers længde

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) En bus, kategori D1, må ikke være længere end 8 m.

Længden måles over de dele, der rækker længst fremad og bagud, dog bortset fra fx tilkoblingsanordninger.

6.2.3 Bussers højde

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) En bus må med eller uden læs ikke være højere end 4 m.

Højden måles lodret fra kørebanen til den del, der rækker højst op, dog bortset fra fx en antenne.

- 2) Uanset højden skal føreren sikre sig, at kørsel under broer, ledninger og lignende kan ske uden fare eller ulempe.

6.2.4 Bussers vægt

Eleven skal kunne angive betydningen af følgende udtryk:

- 1) Bussens akseltryk er det tryk, der overføres til vejen fra hjulene på den pågældende aksel.
- 2) Bussens tilladte totalvægt er den ved registreringen størst tilladte vægt af bussen med driftsmidler, fører og last.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 3) Bussens totalvægt og akseltryk må ikke overstige, hvad der er anført i registreringsattesten.
- 4) Busser skal på begge sider være forsynet med en påskrift, der angiver størst tilladte totalvægt (T) og størst tilladte last (L), tilladt passagerantal fordelt på siddepladser og ståpladser samt størst tilladte bagagevægt. Til lasten (L) medregnes vægt af fører, passagerer, bagage, brændstof, olie og vand.

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

- 5) Ved tilladt totalvægt skal mindst 20 % heraf hvile på de styrende aksler.

6.2.5 Personer, bagage og gods

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Personer og bagage/gods skal være anbragt, så føreren har frit udsyn og tilstrækkelig mulighed for at manøvrere bussen.

- 2) Der må aldrig være flere passagerer i en bus end det antal, bussen er godkendt til. Passagerne må ikke være anbragt således, at det er farligt for dem selv eller andre. For busser til erhvervsmæssig personbefordring og for busser med sikkerhedsseler samt for transport af børn gælder særlige regler.
- 3) Bagage/gods må ikke dække blinklys, lygter og nummerplade, ikke slæbe eller falde ned på vejen eller på anden måde være til hindring eller fare for færdslen.
- 4) I de tilfælde, hvor transport af bagage/gods bag på bussen dækker for én eller flere påbudte lygter og reflekser, skal der anbringes en lygtebom bag på godset/bagagen.
- 5) Såfremt bussens nummerplade tildækkes, skal der anvendes en 3. nummerplade, der skal være anbragt således, at denne uden vanskelighed kan aflæses. Hvis den 3. nummerplade anvendes i lygte-tændingstiden, skal denne være belyst med nummerpladelygte(r). Når der anvendes en lygtebom, kan den 3. nummerplade anbringes på lygtebommen.

Afmærkning af gods

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser og forhold:

- 6) Bagage/gods, der rækker mere end 1 m ud over bussens forreste eller bageste punkt eller mere end 15 cm ud over bussens side, skal afmærkes.
- 7) Afmærkningen af bagagen/godset foretages med en hvid cylinder med mindst to røde reflekterende striber. Cylinderen skal være mindst 30 cm høj og have en diameter på mindst 10 cm. Ved ikke-erhvervsmæssig transport af bagage/gods uden for lygtetændingstiden, kan afmærkningen dog ske med lys klud eller lignende.
- 8) I lygtetændingstiden skal afmærkningen ved enhver form for transport desuden foretages med lygter, der lyser rødt bagud og hvidt fremad, tydelig synligt i mindst 300 m's afstand.
- 9) Afmærkningen skal anbringes på den del af bagagen/godset, der rækker længst ud over bussen og så lavt som muligt, dog ikke lavere end 35 cm. Afmærkningen skal endvidere anbringes, så føreren har tilstrækkeligt udsyn, og så den ikke er til fare for andre trafikanter.

6.2.6 Færdselsulykke

Repetition efter afsnit 6.2.7 i undervisningsplanen for kategori B.

6.2.7 Forsikringspligt

Repetition efter afsnit 6.2.8 i undervisningsplan for kategori B.

6.2.8 Overladelse af køretøj til andre

Repetition efter afsnit 6.2.9 i undervisningsplan for kategori B.

6.3 Køre- og hviletidsbestemmelser samt anvendelsen af kontrolapparatet

Hovedmål

Eleven skal have generel viden om køre- og hviletidsbestemmelserne samt kunne betjene kontrolapparatet korrekt.

Delmål

6.3.1 Køre- og hviletidsbestemmelserne

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende bestemmelser om køre- og hviletid:

Køretid

- 1) Køretid er den tid, der af et kontrolapparat registreres som kørsel.

- 2) Den daglige køretid mellem to daglige hviletider må ikke overstige 9 timer. To gange i løbet af en uge kan den daglige køretid sættes op til højst 10 timer.
- 3) Den ugentlige køretid må ikke overstige 56 timer.
- 4) Summen af køretiderne i 2 på hinanden følgende uger må ikke overstige 90 timer.

Køretid uden pause

- 5) En køretid uden pauser må højst være 4½ time, hvorefter der skal holdes en sammenhængende pause på mindst 45 minutter, medmindre føreren påbegynder en hviletid.
- 6) Denne pause kan erstattes af en pause på mindst 15 minutter, efterfulgt af en pause på mindst 30 minutter fordelt over kørselsperioden. Der kan ikke byttes om på rækkefølgen af pauserne. Ved to-mandsbetjening kan pausen afholdes i et kørende køretøj.
- 7) Føreren må ikke udføre kørsel eller andet arbejde i løbet af denne pause.

Hviletid

- 8) Inden for ethvert tidsrum af 24 timer efter afslutningen af den foregående daglige eller ugentlige hviletid, skal føreren have afholdt en regulær daglig hviletid på mindst 11 sammenhængende timer (regulær daglig hviletid).
- 9) Den regulære daglige hviletid kan tages i 2 perioder, hvoraf den første periode skal være på mindst 3 sammenhængende timer og den anden på mindst 9 sammenhængende timer.
- 10) Hviletiden kan nedsættes til mindst 9 sammenhængende timer (reduceret daglig hviletid) op til 3 gange mellem to ugentlige hviletider.
- 11) Hvis der er flere førere i køretøjet, skal hver fører have en daglig hviletid på mindst 9 sammenhængende timer inden for en periode på 30 timer.
- 12) En regulær daglig hviletid, der holdes, mens føreren ledsager et køretøj om bord på færge eller tog, må højst afbrydes to gange af andre aktiviteter i sammenlagt højst én time. Føreren skal have adgang til en køje eller liggeplads.
- 13) I to på hinanden følgende uger skal føreren afholde mindst:
 - a) 2 regulære ugentlige hviletider, som hver er på mindst 45 timer, eller
 - b) en regulær ugentlig hviletid på mindst 45 timer og en reduceret ugentlig hviletid på mindst 24 timer. Den reducerede tid, på fx 21 timer (regulær ugentlig hviletid på 45 timer minus reduceret ugentlig hviletid på 24 timer) skal kompenseres med et tilsvarende hvil, der skal afholdes samlet inden tre uger efter udløbet af den pågældende uge.
- 14) Hvil, der tages som kompensation for reduceret ugentlig hviletid, skal afholdes i forlængelse af en anden hviletid på mindst 9 timer. I eksemplet med en reduceret ugentlig hviletid på 24 timer skal kompensationen mindst udgøre 30 timer (reduktionen på 21 timer plus 9 timer).
- 15) En ugentlig hviletid skal starte senest ved afslutningen af 6 på hinanden følgende 24 timers perioder efter afslutningen af den foregående ugentlige hviletid.
- 16) Daglige hviletider og reducerede ugentlige hviletider, der tages borte fra hjemstedet, kan afholdes i køretøjet, hvis dette er udstyret med passende sovefaciliteter til hver fører, og køretøjet holder stille.

6.3.2 Anvendelse af kontrolapparatet

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende bestemmelser om kontrolapparatet:

- 1) Kontrolapparatet kan enten være analogt med diagramark eller digitalt med førerkort. Et analogt kontrolapparat registrerer førerens aktiviteter på et diagramark. Et digitalt kontrolapparat registrerer førerens aktiviteter dels på et førerkort, dels i kontrolapparatet.
- 2) I visse særlige tilfælde fx beskadigelse eller tyveri af førerkortet kan det være nødvendigt at anvende en udskrift fra det digitale kontrolapparat til registrering af førerens aktiviteter.
- 3) Diagramark/førerkort skal anvendes hver dag fra det øjeblik køretøjet overtages og indtil afslutningen af den daglige arbejdsperiode.

- 4) Anvendes diagramark skal der anvendes et ark, der passer til kontrolapparatet. Det sikres ved at se på de trykte numre på bagsiden af diagramarket, hvor et nummer skal svare til nummeret på kontrolapparatets typeskilt.
- 5) Inden diagramarket sættes i kontrolapparatet, skal føreren på letlæselig og tydelig måde anføre følgende oplysninger på arket:
 - a) Efternavn og fornavn. Det er ikke tilstrækkeligt at anføre initialer, og stempel må ikke anvendes.
 - b) Startdato og startsted. Startsted kan angives enten med landekode (fx DK), eller land (fx Danmark) eller bynavn (fx Esbjerg).
 - c) Registreringsnummer på det køretøj, som skal anvendes. Ved skift af køretøj i arbejdsperioden skal registreringsnummeret for hver af de efterfølgende køretøjer anføres i rækkefølge på bagsiden af arket.
 - d) Kilometerstand på starttidspunktet. Ved skift af køretøj i arbejdsperioden skal det første køretøjs slutkilometer anføres på forsiden, og det nye køretøjs startkilometer anføres på bagsiden sammen med det nye registreringsnummer.
 - e) Tidspunktet for skift af køretøj. Tidspunktet anføres på bagsiden af diagramarket.
- 6) Slutdato og slutsted samt kilometerstand skal anføres på diagramarket, når det ikke skal anvendes mere.
- 7) Føreren skal betjene kontrolapparatets indstillingsknapper sådan, at alle tidsgrupper (køretid, andet arbejde, rådighedstid og hvil) registreres, og at førerens aktiviteter tydeligt kan ses på diagramark/data på førerkort og i det digitale kontrolapparat samt på eventuelle udskrifter.
- 8) Diagramarket må først udskiftes ved afslutningen af den daglige arbejdsperiode. Diagramarket må dog udtages ved skift af køretøj, eller når diagramarket ikke forventes anvendt yderligere i samme køretøj.
- 9) Førerkortet må først udtages ved afslutningen af den daglige arbejdsperiode. Førerkortet kan dog udtages ved skift af køretøj, eller når førerkortet ikke forventes anvendt yderligere i samme køretøj.
- 10) Diagramarket må højst sidde i kontrolapparatet i 24 timer.
- 11) Diagramark/førerkort og alle manuelle registreringer og udskrifter for den pågældende dag og de forudgående 28 kalenderdage skal medbringes under kørslen, og skal på forlangende forevises til politiet.
- 12) Opstår der driftsforstyrrelser eller mangelfuld funktion af kontrolapparatet, skal føreren på diagramarket eller på et særligt ark, der vedlægges enten diagramarket eller førerkortet anføre alle de oplysninger, som kontrolapparatet ellers ville have registreret.

6.4 Personbefordring mv.

Hovedmål

Eleven skal have viden om hvorledes et vejkort aflæses.

Eleven skal endvidere have viden om reglerne for udførelse af erhvervsmæssig personbefordring og ikke-erhvervsmæssig personbefordring (tilladelsesfri kørsel) med bus.

Delmål

6.4.1 Vejkort

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende forhold:

- 1) Vejkort skal kunne anvendes ved planlægning af personbefordring på en sikker og forsvarlig måde.

6.4.2 Erhvervsmæssig personbefordring og ikke erhvervsmæssig personbefordring med bus

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende vedrørende personbefordring:

- 1) Den, der udfører erhvervsmæssig personbefordring med et dansk indregistreret motorkøretøj, indrettet til befordring af flere end 9 personer, føreren medregnet, skal have tilladelse hertil af Trafikstyrelsen. Tilladelsen gælder for erhvervsmæssig personbefordring med én bus og giver ret til at udføre anden form for buskørsel end turistikørsel. Udførelse af rutekørsel kræver herudover en særlig tilladelse, med mindre denne kørsel udføres af eller for offentlige selskaber eller myndigheder, der samtidig er tilladelsesudstedende myndighed.
- 2) Udførelse af international rutekørsel, pendulkørsel til ikke EU-lande samt visse former for lejlighedsvis kørsel kræver særlig tilladelse. International pendulkørsel med indlogering til EU-lande og lejlighedsvis kørsel i øvrigt udføres på grundlag af et kontrol dokument.
- 3) International ikke-erhvervsmæssig personbefordring udføres på grundlag af en særlig attest, som Trafikstyrelsen udsteder.
- 4) Busser, der anvendes til erhvervsmæssig personbefordring, skal være forsynet med tilladelsesindehaverens eller den registrerede brugers navn og telefonnummer.
- 5) Påskriften skal være anbragt udvendigt ud for førerpladsen på karrosseriet og i en farve, der afviger fra bussens farve.
- 6) Føreren har ansvaret for, at personbefordringen følger de aftalte betingelser.

6.5 Supplerende uddannelse

Hovedmål

Eleven skal lære hvornår der kræves supplerende uddannelse udover kørekort.

Delmål

6.5.1 Kvalifikationsbeviser mv.

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Ved erhvervsmæssig kørsel skal chaufførerne have erhvervet et chaufføruddannelsesbevis som dokumentation for, at de har gennemført en grundlæggende kvalifikationsuddannelse. Chaufførerne skal derudover gennemføre en uges efteruddannelse hvert femte år. Efteruddannelsen skal have en varighed af mindst 5 dage og skal gennemføres inden for en periode af 12 måneder.
- 2) Ved privat eller ikke-erhvervsmæssig kørsel skal førere af busser som udgangspunkt udover kørekort være i besiddelse af rødt kvalifikationsbevis for en særlig uddannelse. Der er dog flere situationer, hvor der ved indenlandsk buskørsel ikke er krav om kvalifikationsbeviser. Dette gælder blandt andet:
 - a) Rent privat kørsel. Bussen skal føres af bussens registrerede bruger eller en i dennes husholdning. Som passager må kun befordres medlemmer af den registrerede brugers familie.
 - b) Privat, ikke-erhvervsmæssig og erhvervsmæssig personbefordring på strækninger inden for en radius på 50 km fra bussens hjemsted.

De nærmere bestemmelser, herunder øvrige undtagelser, fremgår af »Bekendtgørelse om kvalifikationskrav til visse førere af køretøjer i vejtransport«.

7. UDVIDEDE ØVELSER PÅ VEJ

Formålet med undervisningen i de udvidede øvelser er at give eleven færdighed i sikkert og hensynsfuldt at tilpasse kørslen til de skiftende risikoforhold og faremuligheder samt gældende færdselsregler på forskellige typer veje med forskellig trafiktæthed under udførelsen af alle normalt forekommende manøvrer.

Hver enkelt øvelses præcise indhold er fastlagt i delmålene. Varigheden bestemmes af den enkelte elevs behov. De enkelte øvelser/manøvrer anses for indlært med tilfredsstillende resultat, når de kan udføres med den grad af præcision, som fremgår af delmålsbeskrivelserne. De enkelte øvelser /manøvrer skal gennemføres med en bus, som opfylder bestemmelserne til bus, kategori D1, i kørekortbekendtgørelsen med tilhørende bilag.

Øvelserne/manøvrerne skal gennemføres i en rækkefølge, som sikrer, at eleven hele tiden føres fra en lettere til en vanskeligere øvelse/manøvre. Det vil svare til den anførte rækkefølge i uddannelsesmålene.

Køreuddannelsen til kategori D1 forudsætter, at eleverne har kørekort til kategori B og dermed nogen kørsels erfaring. Derfor anses det ikke for påkrævet at øve hver manøvre særskilt som i køreuddannelsen til kategori B. De følgende øvelser er derfor sammensat af flere manøvrer.

Lærervejledningen til undervisningsplanen beskriver krav til øvelsesstrækninger til de enkelte øvelser.

Da køreuddannelsen til kategori B anses for grundlæggende for uddannelsen til kategori D1 er der i delmålene for de udvidede øvelser på vej alene anført forhold af speciel betydning for kørsel med bus. Ud over dette skal undervisningen i fornødent omfang omfatte repetition af delmålene i manøvrer på vej for køreuddannelsen til kategori B.

Da det statistiske grundlag for ulykker kun indeholder oplysninger om busser generelt, kan der på nuværende tidspunkt ikke skelnes mellem kategori D1 og kategori D.

7.1 Øvelse 1

Øvelsen omfatter følgende manøvrer:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Igangsætning og standsning ved kørebanekant (7.1).

Placering under ligeudkørsel (7.2).

Hastighed under ligeudkørsel (7.3).

Vognbaneskift og sammenfletning (7.4).

Højresving i kryds (mindre veje) (7.13).

Venstresving i kryds (mindre veje) (7.14).

Hovedmål

Eleven skal lære ligeudkørsel under passende høj hastighed med skift gennem alle gear samt korrekt placering på kørebanen. Eleven skal endvidere lære grundig orientering bagud kun ved hjælp af spejle i forbindelse med igangsætning, vognbaneskift og sammenfletning, nødvendig kørsel forbi holdende mv. samt svingning til højre og venstre ad mindre sideveje.

Delmål

Igangsætning og standsning ved kørebanekant

7.1.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under igangsætning og standsning ved kørebanekant:

- 1) Modparter er næsten udelukkende bagfrakommende bilister, cyklister og knallertkørere.

7.1.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved igangsætning og standsning:

- 1) Begrænsede orienteringsmuligheder fra førerpladsen på grund af blinde vinkler og manglende mulighed for direkte orientering bagud ved hoveddrejning.
- 2) Fejlbedømmelse af bagfrakommendes hastighed og afstand, især ved brug af konvekse spejle, samt bagfrakommendes eventuelle villighed til at give plads.

7.1.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne opfatte og bedømme følgende faremuligheder ved igangsætning og standsning og reagere hensigtsmæssigt over for dem:

- 1) Kørende og gående, der kan være skjult i blinde vinkler.
- 2) Snæver manøvreplads, der kræver særlig opmærksomhed mod flere ting samtidigt.
- 3) Nedsat vejgreb.

Eleven skal beherske orienterings- og manøvre-færdigheder ved igangsætning som anført under indledende øvelser på vej, afsnit 2.3 »Igangsætning og standsning ved kørebanekant«.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.1.4 Manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Placering under ligeudkørsel

7.2.1 Ulykker

Ulykker vedrørende placering opgøres ikke særskilt, men under manøvrer, hvori placering indgår, fx møde, overhaling og svingning.

7.2.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved placering under ligeudkørsel:

- 1) Fejlbedømmelse af bussens bredde med risiko for at komme for tæt på trafikanter i vejsiden eller køre ud i blød rabat mv.

7.2.3-7.2.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Hastighed under ligeudkørsel

7.3.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved eneulykker:

- 1) Der sker en del eneulykker med busser. De hænger først og fremmest sammen med for høj hastighed efter forholdene, men ikke nødvendigvis særlig høj hastighed, idet mange ulykker sker ved en hastighed omkring 20-40 km/t.
- 2) Andre omstændigheder af betydning for eneulykkerne er mørke, glat eller fedtet føre samt uhensigtsmæssig anbringelse af last.
- 3) Halvdelen af eneulykker sker på veje uden for byerne, og her hver anden på lige vejstrækninger og hver anden i vejsving. Ca. halvdelen af eneulykkerne sker i byerne.
- 4) Ved de fleste eneulykker kommer bussen ud over vejkannten i højre side.

7.3.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved eneulykker:

- 1) Tendens til at undervurdere egen hastighed samt vejsvings skarphed.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.3.3-7.3.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende orienterings- og manøvrefærdigheder ved valg af hastighed:

- 1) Se efter bump. Køre langsommere end den på stedet gældende eller angivne hastighed.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B, bortset fra kørsel på stejle bakker og gennem skarpere vejsving, der indgår i øvelse 3 »Kørsel uden for tættere bebygget område«.

7.3.5 Lovbestemmelser i øvrigt

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser vedrørende hastighed:

- 1) Busser, hvis tilladte totalvægt ikke overstiger 3.500 kg, følger reglerne for almindelig personbil.
- 2) Busser, hvis tilladte totalvægt overstiger 3.500 kg, må højst køre 80 km/t også på motorvej og motor-trafikvej.
- 3) Busser med en tilladt totalvægt på over 3.500 kg med tilkoblet registreringspligtigt påhængskøretøj må i tættere bebygget område, bortset fra motorveje og motortrafikveje, højst køre 50 km/t, også på strækninger med højere lokal hastighedsgrænse.

Vognbaneskift og sammenfletning

7.4.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under vognbaneskift og sammenfletning:

- 1) Modparter er næsten udelukkende bilister, især på højre side af bussen.

7.4.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved vognbaneskift og sammenfletning:

- 1) Begrænsede orienteringsmuligheder på grund af de blinde vinkler.
- 2) For hurtig ratbetjening fra side til side ved forceret vognbaneskift.

7.4.3-7.4.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for køreuddannelsen til kategori B.

Højresving i kryds

7.13.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under højresving i kryds:

- 1) Der sker temmelig mange ulykker under højresving i kryds.
- 2) Omkring halvdelen af ulykkerne er modparten en cyklist eller knallertkører, der befinder sig på bussens højre side, og som føreren af bussen klemmer eller svinger ind foran. Mange af cyklisterne befinder sig ved bussens højre forhjørne, når bussen påbegynder svingningen. De fleste af den slags ulykker sker i lysregulerede kryds med cykelsti, hvor bussen svinger for grønt lys, efter at have holdt for rødt lys sammen med en cyklist/knallertkører. Kun en lille del af de implicerede er hurtige eller aggressive cyklister. En del busser svinger med så høj hastighed, at chaufføren ikke får tid nok til grundig orientering efter cyklister.
- 3) Hver 5. ulykke sker ved sammenstød med krydsende biler, motorcykler, cykler og knallerter. I disse tilfælde har føreren af bussen som regel ikke overholdt sin vigepligt.
- 4) En del ulykker sker ved påkørsel af fodgængere, der krydser den kørebane, bussen svinger ind på.

7.13.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved højresving:

- 1) For høj hastighed før og under svingningen, så orienteringen bliver mangelfuld.
- 2) Mangelfuld orientering om bagfrakommende cyklister og knallertkørere på højre side af bussen.
- 3) Tendens til fejlagtigt at opfatte grønt lys som tegn på fri bane til højresving.
- 4) Fejlagtig bedømmelse af krydsende færdsels hastighed og afstand fra krydset, herunder manglende overholdelse af vigepligt.
- 5) Mangelfuld eller forkert orientering efter bagfrakommende cyklister og knallertkørere samt fodgængere, der kommer ud i det lysregulerede kryds efter der har været grønt i nogen tid.
- 6) Mangelfuld bedømmelse af fri manøvreplads i forhold til modkørende og bagfrakommende.
- 7) For høj hastighed under svingningen, så bussen kommer over i modkørendes vognbane på den vej, der svinges ind på.
- 8) Mangelfuld orientering om krydsende fodgængere på vejen der svinges ind på.
- 9) Baglæns højresving fra mindre til mere befærdet vej.

7.13.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne opfatte og bedømme følgende faremuligheder ved højresving og reagere hensigtsmæssigt over for dem:

- 1) Eventuelle cyklister og knallertkørere, der holder ved stoplinen på højre side af bussen.
- 2) Eventuelt bagfrakommende cyklister og knallertkørere på højre side af bussen på kørebanen eller cykelstien.
- 3) Eventuelle cyklister, knallertkørere og fodgængere, der kommer ud i det lysregulerede kryds, efter der har været grønt lys i nogen tid.
- 4) Tegn på, at fodgængere vil krydse den kørebane, der svinges ind på.

I øvrigt repetition efter undervisningsplanen for kategori B.

Eleven skal beherske orienterings-færdigheder ved højresving som anført under indledende øvelser på vej, afsnit 2.4 »Højresving om hjørner« og afsnit 2.2.3 »Anvendelse af spejle« samt følgende:

- 5) Ved fremkørsel mod kryds orientere sig grundigt gennem ruder og i spejle efter cyklister og knallertkørere, der ligeledes er på vej frem mod krydset.
- 6) Fortsat holde sig orienteret gennem ruder og i spejle om eventuelle cyklister og knallertkørere til højre for bussen, mens man holder for rødt lys.

- 7) Orienter sig grundigt om færdsel og andre hindringer også ved fremkørsel for grønt lys.
- 8) Bedømme pladsforholdene til manøvrens udførelse, herunder kørebanens bredde og trafiktætheden med henblik på eventuel anvendelse af tilstødende vognbane eller overskridelse af vejmidte på den vej, man skal svinge ind på.
- 9) Bedømme bagfrakommendes hastighed, afstand og hensigt.
- 10) Orienter sig om krydsende fodgængere og modkørende på den vej, der svinges ind på.

7.13.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske manøvre-færdigheder ved forlæns og baglæns højresving som anført under indledende øvelser på vej, afsnit 2.4 »Højresving om hjørner« samt følgende:

- 1) Hvor højresving udføres ved først at trække til venstre på kørebanen, skal denne manøvre udføres i god afstand fra sidevejen med efterfølgende tegngivning til højresving.
- 2) Foretage højresvinget med passende lav hastighed og eventuelt standse op før krydsning af cyklisterne bane for at give sig tilstrækkelig tid til grundig orientering.

I øvrigt repetition efter undervisningsplanen for kategori B.

Venstresving i kryds

7.14.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under venstresving i kryds:

- 1) Der sker mange ulykker under venstresving i kryds.
- 2) Hver tredje ulykke sker ved, at bagfrakommende biler og motorcykler påkører bussen, der sætter hastigheden ned eller standser i forbindelse med svingningen eller begynder at svinge.
- 3) Hver tredje ulykke sker, fordi bussen svinger til venstre ind foran en modkørende bil, der skal ligeud i krydset.
- 4) Omtrent hver tredje ulykke sker ved påkørsel af krydsende færdsel. Her er det i langt de fleste tilfælde bussen, der har ubetinget vigepligt. De fleste modparter er krydsende biler, men cyklister og motorcyklister forekommer også i en del tilfælde.

7.14.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved venstresving i kryds:

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.14.3 og 7.14.4 Orienterings- og manøvrefærdigheder

Repetition efter undervisningsplanen til kategori B.

7.2 Øvelse 2

Øvelsen omfatter følgende manøvrer:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Kørsel forbi holdende køretøjer, gående mv. (7.6).

Møde (7.7).

Kørsel foran eller efter andre (7.8).

Fremkørsel mod kryds (7.11).

Ligeudkørsel i kryds (7.12).

Højresving i kryds (7.13).

Venstresving i kryds (7.14).

Kørsel i rundkørsel (7.15).

Hovedmål

Eleven skal gradvis lære de mere krævende manøvrer, men på dette trin i uddannelsen under forholdsvis enkle og ukomplicerede vej og færdselsforhold. Øvelsen gennemføres derfor fortrinsvis på mindre befærdede veje.

Der skal dog lægges vægt på en omhyggelig udførelse af alle anførte orienterings- og manørefærdigheder også som forberedelse til den senere kørsel under mere komplicerede forhold.

Delmål

Kørsel forbi holdende køretøjer, gående mv.

7.6.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under kørsel forbi holdende og gående mv.:

- 1) Lidt over halvdelen af ulykkerne er direkte påkørsel af en holdende bil som regel i vejens højre side. En stor del af disse ulykker sker i mørke.
- 2) Andre modparter er fodgængere, herunder børn der træder ud på kørebanen delvis skjult af et holdende køretøj i enten højre eller venstre side af vejen.

7.6.2 Risikoforhold

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.6.3-7.6.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Møde

Frontalkollisioner er den uheldstype, der medfører de største konsekvenser i forbindelse med ulykker med busser, og derfor er det vigtigt at lære eleven at være opmærksom på mulighederne for at undgå disse ulykker. Eleven skal lære at være opmærksom og forudseende samt lære vigtigheden af at efterleve hastighedsbegrænsningerne.

7.7.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved møde-ulykker:

- 1) Der sker mange ulykker i forbindelse med møde, ofte på smalle, to-sporede veje.
- 2) Mange af ulykkerne sker som frontal kollision med modkørende i bussens egen vognbane.
- 3) De fleste ulykker sker som frontal kollision med modkørende midt på kørebanen eller i de modkørendes vognbane.
- 4) Modparterne er først og fremmest person- og varebiler.
- 5) Kun en lille del af ulykkerne sker i forbindelse med overhaling.
- 6) Mange ulykker kunne enten have været undgået eller konsekvenserne kunne være formindsket, såfremt busføreren havde tilpasset hastigheden til kørebanens bredde eller eventuelt nedsat vejgreb.
- 7) Mange ulykker kunne enten have været undgået eller konsekvenserne kunne være formindsket, såfremt busføreren havde overholdt hastighedsgrænserne.

- 8) Mange ulykker kunne enten have været undgået eller konsekvenserne kunne være formindsket, såfremt busføreren havde fastholdt opmærksomhedsniveauet.

7.7.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved møde:

- 1) Modkørende bilister, som overskrider vejmidten og ikke er opmærksom på bussen.
- 2) Bussers forholdsvis store bredde, der øger risikoen for møde-ulykker på smalle veje.
- 3) Bussers størrelse, som ved højere hastighed frembringer kraftigt vindtryk og læ i sidevind, hvorved modkørendes styring eller kurs påvirkes.
- 4) Bussers almindelige retningsstabilitet under skarpere svingning.

7.7.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne opfatte og bedømme følgende faremuligheder ved møde og reagere hensigtsmæssigt over for dem:

- 1) Forudse at modkørende, der har en usikker eller slingrende kørsel, kan overskride vejmidten.
- 2) Indsnævret kørebane, vejsving og bakker forude.
- 3) Vejrforhold og især glat eller fedtet føre, der kan bevirke, at modkørende eller at man selv kommer over vejens midte.
- 4) Hindringer, herunder også langsomt kørende og gående i egen kørebanelanddel samt bredden af den fri kørebane til venstre for hindringen.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.7.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved møde:

- 1) Nedsætte hastigheden og give signal samt trække så langt til højre som muligt, hvis modkørende på kritisk vis kommer over i bussens vognbane. Tilsvarende gælder hvis en modkørende under overhaling befinder sig i ens egen vognbane.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.7.5 Lovbestemmelser i øvrigt

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Kørsel foran eller efter andre

7.8.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under kørsel foran eller efter andre:

- 1) Der sker mange ulykker ved kørsel foran eller efter andre.
- 2) Modparterne er som regel person- eller varebiler, men i nogle tilfælde to-hjulede trafikanter.
- 3) Ved lidt over halvdelen af ulykkerne påkører bussen en forankørende bil, der har nedsat hastigheden eller holder stille (fx fordi bilisten skal svinge).
- 4) Ved de øvrige ulykker påkøres bussen bagfra.
- 5) En del ulykker med busser sker i usigtbart vejr eller dårligt føre.
- 6) Mange ulykker kunne enten have været undgået eller konsekvenserne kunne være formindsket, såfremt busføreren havde overholdt hastighedsgrænserne og fornøden afstand til forankørende.
- 7) Mange ulykker kunne enten have været undgået eller konsekvenserne kunne være formindsket, såfremt busføreren havde fastholdt opmærksomhedsniveauet.

7.8.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved kørsel foran eller efter andre:

- 1) Bussens blinde vinkler bagud gør det vanskeligt for føreren at orientere sig om bagvedkørende, der er tæt på.
- 2) Bussens ringere bremseevne giver risiko for påkørsel af forankørende, der pludselig nedsætter hastigheden eller bremses.

7.8.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne opfatte og bedømme følgende faremuligheder ved kørsel foran eller efter andre og reagere hensigtsmæssigt over for dem:

- 1) Bagvedkørende, der er tæt på, fordi de afventer overhalingsmulighed eller fortryder påbegyndt overhaling og trækker ind bagved bussen igen.
- 2) Overhalingsmulighed forude for bagvedkørende (fx ophør af vejsving eller passage af bakketop) efter kørsel over en længere strækning uden overhalingsmulighed.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.8.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved kørsel foran eller efter andre:

- 1) I god tid forberede manøvrer og ved tegngivning eller ændring af hastighed og placering tydeliggøre hensigten, idet bagvedkørende kan være tæt på, eller skjult i blinde vinkler.
- 2) Hjælpe bagvedkørende til overhaling, når forholdene tillader det, ved at trække så langt til højre som muligt og eventuelt nedsætte hastigheden, men undlade at vinke bagvedkørende frem.
- 3) Holde tilstrækkelig sikkerhedsafstand til forankørende. Dette vil i de fleste tilfælde svare til 2-3 sek. tidsafstand i normalt føre afhængigt af førerens rutine og færdselsforholdene.
- 4) Øge afstanden til den forankørende, hvis vej- og færdselsforholdene, vejret eller føret gør det nødvendigt.
- 5) Uden for tættere bebygget område, skal der holdes så stor afstand til forankørende, at bagfrakommende, der vil overhale, har plads nok til at trække ind foran.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Fremkørsel mod kryds

7.11.1 Ulykker

Ulykker vedrørende fremkørsel mod kryds opgøres ikke særskilt, men under manøvrer i kryds, hvor fremkørslen indgår, fx ligeudkørsel og svingning i kryds.

7.11.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved fremkørsel mod kryds:

- 1) Manglende hensyn til bussens ringere bremseevne ved valg af hastighed.
- 2) For høj hastighed ved fremkørsel mod lysreguleret kryds, især under hensyn til placering af passagerer og bagage.

7.11.3 - 7.11.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Ligeudkørsel i kryds

7.12.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under ligeudkørsel i kryds:

- 1) Der sker særlig mange ulykker under ligeudkørsel i kryds. I mange af disse ulykker spiller for høj hastighed hos bussen en betydelig rolle.
- 2) De fleste modparter er kørende fra højre eller venstre side. Andre modparter er modkørende, der især i lysregulerede kryds svinger til venstre uden at holde tilbage for bussen.
- 3) De fleste af ulykkerne sker i kryds med vigepligt. I de fleste tilfælde har bussen vigepligt, men kører ofte for hurtigt efter forholdene.
- 4) Mere end hver fjerde ulykke med ligeudkørende bus sker i kryds med lysregulering. I ca. halvdelen af tilfældene kører bussen over for rødt lys.
- 5) Modparten i ulykker i forbindelse med bussers ligeudkørsel i kryds er helt overvejende andre biler (især person- og varebiler).

7.12.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved ligeudkørsel i kryds:

- 1) Tendens til at køre på egen styrke over for svagere modparter og derfor undlade at opfylde egen vigepligt.
- 2) For høj hastighed og for ringe opmærksomhed mod sidevejene ved kørsel i kryds, hvor sidevejene har vigepligt.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.12.3 - 7.12.4 Orienterings- og manørefærdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Højresving i kryds og

Venstresving i kryds

Der henvises til øvelse 1.

Kørsel i rundkørsel.

7.15.1 Ulykker

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.15.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved kørsel i rundkørsel:

- 1) Fejlbedømmelse af rundkørselens udformning og dermed den nødvendige svingnings skarphed, hvorved tilkørselshastigheden ofte vælges for høj.
- 2) For høj hastighed ved indkørsel i rundkørslen medfører risiko for væltning.
- 3) For høj hastighed i selve rundkørslen medfører forstærket krængning med øget risiko for udskridning/væltning.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.15.3 Orienterings-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.15.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved kørsel i rundkørsel:

- 1) Tilpasse hastigheden gennem rundkørslen i forhold til bussens opbygning samt placering af passagerer og bagage.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.3 Øvelse 3 (Kørsel uden for tættere bebygget område)

Øvelsen omfatter især følgende manøvrer:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Placering under ligeudkørsel (7.2).

Hastighed under ligeudkørsel (7.3).

Kørsel forbi holdende køretøjer, gående mv. (7.6).

Møde (7.7).

Kørsel foran eller efter andre (7.8).

Overhaling (7.9).

Hovedmål

Eleven skal lære målrettet, jævn kørsel over længere strækninger med nødvendig tilpasning af placering og hastighed efter skiftende færdsels- og vejforhold.

Manøvrerne er hovedsagelig repetition fra øvelse 1 og 2, men skal nu gennemføres under mere krævende forhold, der gør det muligt at undervise eleven i alle manøvrernes delmål. Desuden skal eleven lære at overhale andre kørende i videst muligt omfang samt lære at reagere hensigtsmæssigt, når eleven selv overhales.

Delmål

Placering under ligeudkørsel

Der henvises til øvelse 1.

Hastighed under ligeudkørsel

Der henvises til øvelse 1 suppleret med følgende:

7.3.2 Risikoforhold

- 1) En bus med højt karrosseri har øget risiko for at vælte.

Repetition efter undervisningsplanen for kategori B.

7.3.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne opfatte og bedømme følgende faremuligheder ved valg af hastighed og reagere hensigtsmæssigt over for dem:

- 1) Vejsving eller bakker der nedsætter oversigten og skjuler eventuelle hindringer, herunder langsomme kørende samt gående.
- 2) Skarpe vejsving, der kræver nedsat hastighed på grund af vejgrebet eller køretøjets opbygning.

Eleven skal beherske følgende orienterings-færdigheder med henblik på valg af hastighed:

- 3) Se efter bagfrakommende, især tunge køretøjer, der accelererer umiddelbart før kørsel op ad bakke.

- 4) Se efter bagvedkørende, der eventuelt accelererer ned ad bakke.
- 5) Bedømme bakkers stejlhed for korrekt tidspunkt til gearskift.
- 6) Bedømme vejsvinges skarphed for korrekt valg af hastighed og gear.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.3.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder med henblik på at tilpasse hastigheden efter forholdene:

- 1) Vælge korrekt tidspunkt for skift til lavere gear ved kørsel op ad bakke.
- 2) Vælge passende gear på korrekt tidspunkt til kørsel ned ad bakke, afhængigt af bakkens stejlhed og længde.
- 3) Undlade vedvarende bremsning ned ad bakke over længere strækning.
- 4) Vælge passende hastighed og gear på korrekt tidspunkt før vejsving, afhængigt af svingets skarphed og eventuel placering af passager og bagage.
- 5) Foretage blød ratbetjening under kørsel gennem vejsving af hensyn til passagerer mv.
- 6) Accelerere let ved udkørslen af svinget, samtidig med at bussen rettes op.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Kørsel forbi holdende køretøjer, gående mv.

Møde og

Kørsel foran eller efter andre

Der henvises til øvelse 2.

Overhaling

7.9.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under overhaling:

- 1) Der sker nogle ulykker under overhaling.
- 2) Modparten er i de fleste tilfælde det overhalede køretøj og oftest en cyklist eller knallertkører.
- 3) Kun i enkelte tilfælde er der tale om modkørende som modparter.

7.9.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved overhaling:

- 1) Bussens størrelse, som ved højere hastighed frembringer kraftigt vindtryk bagude eller læ i sidevind, hvorved overhalede cyklister og knallertkøreres styring eller kurs påvirkes.
- 2) Fejlbedømmelse af bussens bredde med risiko for at komme for tæt på overhalede cyklister og knallertkørere.
- 3) Fejlbedømmelse af bussens længde med risiko for at trække for tidligt ind foran den overhalede, især cyklister og knallertkørere.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.9.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal kunne genkende og angive betydningen af følgende færdselstavler:

- 1) »Overhaling forbudt« (C 51) forbyder overhaling af andre køretøjer end to-hjulede cykler og to-hjulede små knallerter. Forbuddet kan ved undertavle indskrænkes til kun at gælde bestemte køretøjer, fx bus og bus med påhængskøretøj.
- 2) »Ophør af overhalingsforbud« (C 53).

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.9.4 - 7.9.5 Manøvre-færdigheder og lovbestemmelser i øvrigt

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Vedrørende undervisning i hensigtsmæssig reaktion, når man som fører af bus selv overhales henvises til øvelse 2, afsnit 7.8 »Kørsel foran eller efter andre«.

7.4 Øvelse 4

Øvelsen omfatter:

(Nummeret i parentes refererer til afsnittene i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Kørsel på motorvej (7.16).

Hovedmål

Eleven skal lære den mere krævende orienterings- og manøvre-færdighed, som er nødvendig på grund af motorvejenes særlige udformning og motorvejstrafikkens særlige karakter.

Kørsel på motorvej er obligatorisk, hvor en dobbelt undervisningstime tillader kørsel både frem og tilbage til motorvejen og kørsel på selve motorvejen. I andre tilfælde må kørelæreren sammen med eleven grundigt undersøge mulighederne for at komme på motorvej ved forlænget undervisningstid eller ved at danne hold med flere elever, der skiftes til at køre.

Hvor forholdene helt udelukker kørsel på motorveje, har kørelæreren en særlig forpligtigelse til at gennemføre øvelser i tilkørsel med sammenfletning til en større vej, hvor højere hastighed er tilladt.

Delmål

7.16.1 Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker på motorvej:

- 1) Halvdelen af ulykker med busser på motorvej sker ved indhentning af forankørende biler eller ved at bussen indhentes og påkøres af bagfrakommende.
- 2) Der sker også en del ulykker i forbindelse med bussers vognbaneskit eller sammenfletning, herunder til- og frakørsel til motorvej.
- 3) Mere sjældne er eneulykker og ulykker i forbindelse med overhaling, men når de sker, er deres omfang ofte meget alvorlige.

7.16.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold ved kørsel på motorvej:

- 1) Vanskeligheder med at bedømme afstand til andre kørende samt bedømme ens egen og andres hastighed, især ved indhentning.
- 2) Vanskeligheder med orienteringen, især på grund af de blinde vinkler.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.16.3 - 7.16.4 Orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.16.5 Lovbestemmelser i øvrigt

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) På motorvej med tre eller flere vognbaner i samme færdselsretning må busser kun køre i en af de to vognbaner længst til højre. Reglen gælder dog ikke ved vejforgrening eller ved forberedelse af venstresving ved motorvejens ophør.
- 2) På motorvej må busser og busser med registreringspligtigt påhængskøretøj højst køre 80 km/t.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.5 Øvelse 5

Øvelsen omfatter følgende manøvrer:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Fremkørsel mod kryds (7.11).

Ligeudkørsel i kryds (7.12).

Højresving i kryds (7.13).

Venstresving i kryds (7.14).

Kørsel i rundkørsel (7.15).

Kørsel ved siden af andre (7.17).

Hovedmål

Eleven skal lære at udføre alle manøvrer i vejkyds under så vanskelige færdselsforhold som muligt og i så mange forskellige typer vejkyds som muligt. Øvelsen bør derfor gennemføres på et tidspunkt med tæt trafik, således at eleven også bliver undervist i række kørsel på veje med flere vognbaner i samme kørselsretning og om muligt i større rundkørsler.

Delmål

Fremkørsel mod kryds,

Ligeudkørsel i kryds og

Kørsel i rundkørsel

Der henvises til øvelse 2.

Højresving i kryds og

Venstresving i kryds

Der henvises til øvelse 1.

Kørsel ved siden af andre

7.17.1. Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under kørsel ved siden af andre:

- 1) Der sker en del ulykker med busser under kørsel ved siden af andre.
- 2) Modparterne er først og fremmest medkørende biler, motorcykler, cykler og knallerter, der svinger til venstre ind foran bussen i kryds, eller pludselig vender fra højre vejkant.

- 3) Andre modparter er biler, motorcykler eller cykler, der trækker ind mod eller »klemmer« sig ind på bussen på venstre eller højre side.

7.17.2 - 7.17.3 - 7.17.4 Risikoforhold, orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.6 Øvelse 6

Øvelsen omfatter:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Standstøtning og parkering (7.18).

Hovedmål

Eleven skal lære at udføre mere krævende parkeringsmanøvrer, svarende til vilkårene på mange af- og pålæsningssteder.

Øvelsen kan gennemføres på samme sted som de indledende øvelser. På stedet må passende afmærkning af parkeringsbåse mv. kunne foretages. Øvelsen fortsættes herefter under normale færdselsforhold i industrikvarter, på havneplads eller i byområder med mulighed for forlæns og baglæns kørsel ad smalle tilkørsler, gennem porte, eller lignende. Eleven skal lære, at parkerede busser kan være en medvirkende årsag til uheld.

Delmål

Standstøtning og parkering

7.18.1 - 7.18.2 Ulykker og risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold:

- 1) Ukritisk standstøtning og parkering med busser uden tilstrækkeligt hensyn til andres orienteringsmuligheder og sikkerhed. Dette gælder især i mørke og i usigtbart vejr.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.18.3 Orienterings-færdigheder

Eleven skal beherske følgende orienterings-færdigheder:

- 1) Bedømme om den henstillede bus vil frembyde nogen risiko eller væsentlig hindring for den øvrige færdsel.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.18.4 Manøvre-færdigheder

Eleven skal beherske følgende manøvre-færdigheder ved standstøtning og parkering:

- 1) Parkere ved forlæns og baglæns indkørsel i parkeringsplads ca. 3,5 - 4 m bred, vinkelret på kørselsretningen.
- 2) Parkere ved baglæns indkørsel til vejkant i »parkeringslomme« (ca. 12 m lang). Højre hjulpar skal være ca. 30 cm fra vejkanthen.
- 3) Udføre baglæns parkering mod markeret mål, som anført i afsnit 2.5 »Baglæns kørsel med målbremser«.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.18.5 Lovbestemmelser i øvrigt

Eleven skal kunne angive indholdet af følgende lovbestemmelser:

- 1) Busser må hverken standse eller parkere på fortovet.
- 2) Åbning af vogndøre, ind- eller udstigning og af- eller pålæsning skal finde sted på en sådan måde, at der ikke opstår fare eller unødigt ulempe.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.7 Øvelse 7

Øvelsen omfatter:

(Nummeret i parentes refererer til tilsvarende afsnit i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B).

Kørsel i mørke og i lygtetændingstiden i øvrigt (7.19).

Kørsel i tunnel (7.20).

Hovedmål

Eleven skal lære at udføre de hidtil indlærte manøvrer under de vanskeligere orienteringsforhold, der opstår i mørke, særlig med vægten lagt på øvelse 3 og 5. Øvelsen skal henlægges til tidsrummet fra 1 time efter solnedgang til 1 time før solopgang og gennemføres på strækninger i og uden for bymæssig bebyggelse med god og mindre god belysning samt på helt mørke veje med sving og bakker.

Eleven skal endvidere lære at køre i tunnel, hvor orienterings- og manørefærdigheder er mere krævende på grund af tunnellers særlige udformning og trafikens særlige karakter. Eleven skal endvidere lære om afmærkninger på kørebanen og om færdselstavler, der har betydning ved kørsel i tunnel. Kørsel i tunnel skal indgå i den praktiske undervisning, hvor dette er muligt.

Kørsel i tunnel er obligatorisk, hvor en undervisningslektion af mindst 45 minutters varighed tillader kørsel både frem og tilbage til tunnelen og kørsel i tunnelen. Der skal anvendes en af følgende tunneller: Tårnby-tunnelen, Frederiksundsvejstunnelen, Englandstunnelen, Guldborgsundtunnelen og Limfjords-tunnelen.

Hvis der således ikke skal køres i tunnel, skal der i stedet i teorilokalet undervises i de praktiske færdigheder ved kørsel i tunnel.

Delmål

Kørsel i mørke og i lygtetændingstiden i øvrigt

7.19.1. Ulykker

Eleven skal have kendskab til følgende omstændigheder ved ulykker under kørsel i mørke:

- 1) Omtrent hver 5. ulykke med busser sker i mørke og meget ofte på veje uden vejbelysning.
- 2) De fleste modparter er biler og i en del tilfælde cyklister, knallertkørere samt fodgængere.

7.19.2 Risikoforhold

Eleven skal have kendskab til følgende risikoforhold under kørsel i mørke:

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

7.19.3 - 7.19.4 - 7.19.5 Orienterings- og manøvre- færdigheder samt lovbestemmelser i øvrigt

Eleven skal beherske følgende manørefærdighed:

- 1) Udføre baglæns højresving om hjørne, som anført i afsnit 2.4 »Højresving om hjørner«.

I øvrigt repetition efter undervisningsplan for kategori B.

Kørsel i tunnel

7.20.2 – 7.20.4 Risikoforhold, samt orienterings- og manøvre-færdigheder

Repetition efter undervisningsplan for kategori B.

8. SÆRLIGE RISIKOFORHOLD I TRAFIKKEN

Der undervises ikke i særlige risikoforhold, men henvises til repetition efter undervisningsplan til kategori B.

9. MANØVRER PÅ KØRETEKNISK ANLÆG

Formålet med undervisningen er at give eleven et sådant kendskab til nogle grundlæggende fysiske forhold vedrørende kørsel med bus, at det hjælper eleven til at forstå betydningen af at tilpasse hastighed, styring og bremsning efter forholdene.

Undervisningen har endvidere til formål at give eleven nogen færdighed i at beherske bussen under moderat hastighed i visse kritiske situationer. Der skal således foretages opbremsning på kortest mulig strækning, bremse- og undvigemanøvrer på vej med høj og lav friktion samt opretning af bussen efter udskridning.

Øvelserne sigter ikke mod at tilskynde eleverne til at køre hurtigere eller mindre forsigtigt end de ellers ville have gjort, men tværtimod give dem indsigt i hastighedens afgørende betydning for, om en afværgemanøvre kan gennemføres. Eleverne skal endvidere få indsigt i bussens reaktioner i kritiske situationer, således at panikreaktioner undgås.

Rækkefølgen af øvelserne skal følge dette afsnits opdeling. Øvelserne på almindelig vej skal gennemføres før øvelserne på glat vej for at lære, hvor meget hastigheden på glat vej skal reduceres, for at man sikkert kan udføre den samme manøvre som på almindelig vej. Hvis det er hensigtsmæssigt, kan flere af øvelserne på almindelig vej gennemføres før de tilsvarende øvelser gennemføres på glat vej.

Hver enkelt øvelses præcise indhold er fastlagt i delmålene.

De enkelte øvelser anses for indlært med tilfredsstillende resultat, når de kan udføres med den grad af præcision, som fremgår af delmålsbeskrivelserne. Eleven skal som fører mindst gennemføre 4 lektioner á mindst 45 minutters varighed i manøvrer på køreteknisk anlæg. Udover kørselstiden skal der afsættes tid til instruktion til de enkelte øvelser. Det samlede forløb vil erfaringsmæssigt tage mindst 4 timer. Eleven skal forinden have gennemført undervisningen om køretekniske forhold i teorilokale.

Kørelæreren må højst være ansvarlig for 6 busser samtidig. Kørelæreren skal under øvelserne samt under til- og frakørsel til disse, kunne overvåge eleverne forsvarligt. Eleverne må ikke under returkørsel gennemføre øvelser.

Krav til køretekniske anlæg

Det køretekniske anlæg skal være godkendt. Om godkendelsen og indretningen af det køretekniske anlæg henvises til kørekortbekendtgørelsen med tilhørende bilag.

På et køreteknisk anlæg skal føres lister over de elever, der har modtaget køreundervisning i de i afsnit 9 beskrevne øvelser. Listerne skal indeholde oplysning om:

Den undervisende kørelærers navn og adresse.

Elevens navn og adresse.

Dato og klokkeslæt (fra og til) for undervisningen.

Listerne skal opbevares i mindst 3 år og skal forevises politiet på forlangende.

Hastighed

Øvelser på køreteknisk anlæg bør – af hensyn til elevernes ringe rutine – som hovedregel ikke udføres ved højere hastighed end 50 km/t. Nogle af bremseøvelserne i afsnit 9.2 kan dog udføres med hastigheder op til 60 km/t.

9.1 Vejgreb og belæsning

Hovedmål

Eleven skal lære, at vejgreb er nødvendigt for udførelsen af enhver manøvre, og at vejgrebet ændres med føret. Ved belæsning og især ved forkert belæsning af bussen, forkert dæktryk, nedslidt dækmønster og defekte støddæmpere ændres vejgrebet og styreegenskaberne ligeledes.

Eleven skal endvidere lære, at hastigheden og betjeningen af speederen og bremsen nøje skal tilpasses vejens tilstand og føret.

Delmål

9.1.1 Vejgrebets betydning

Eleven skal repetere delmålene i »Kørebanelægningsens art og tilstand« i afsnit 5.2.3 i undervisningsplanen for køreuddannelsen til kategori B og opnå kendskab til følgende forhold:

- 1) Vejgrebet opstår dels ved gnidningsmodstanden (friktionen) mellem dæk og vej og dels ved, at dækkene griber ned i og får fat i ujævnhederne i vejens overflade.
- 2) Motorkraft, bremskraft og styrebevægelser kan kun udnyttes gennem vejgrebet, som derfor er en betingelse for enhver manøvre (acceleration, bremsning og styring).
- 3) Vejgrebet formindskes betydeligt i vådt og fedtet føre og især i sne, sand og på glat vej, hvor speeder, kobling, bremse og rat derfor skal betjenes med stor forsigtighed, og hastigheden holdes passende lav.

9.1.2 Belæsning, dæktryk mv.

Eleven skal repetere delmålene i afsnit 3.1.2 »Styreegenskaber« og placering af gods, som anført i afsnit 6.2.5 »Personer, bagage og gods«, og opnå kendskab til følgende forhold:

- 1) Tung last placeret bag bussens bagaksel forøger trykket på baghjulene samtidig med, at trykket på forhjulene lettes. Det kan medføre, at bussen kan få en kraftig overstyringstendens og - ved særlig tung bagage - kan vejgrebet formindskes så meget, at muligheden for styring reduceres.

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 2) Belæsning af bussen ændrer tyngdepunktets placering. Specielt ved forkert placering af bagage øges risikoen for udskridning/væltning.
- 3) Både for højt og for lavt dæktryk giver dårlig kontakt mellem dæk og vej, hvorved vejgrebet forringes og bussens styreegenskaber kan ændres væsentligt.
- 4) Slidt dækmønster nedsætter vejgrebet i vådt føre. Ved kørsel i kraftigt regnvejr eller gennem vandpytter, kan der opstå akvaplaning.
- 5) Ved alle disse forhold er det væsentligt, at hastigheden holdes passende lav. Det er især vigtigt, hvis flere af disse forhold er til stede samtidigt.

9.2 Hastighed, centrifugalkraft, bremselængde og vejgrebets udnyttelse

Hovedmål

Eleven skal lære, at der er en bestemt sammenhæng mellem hastighed, bevægelsesenergi, og bremselængde, og at bremselængden desuden afhænger af bremskraften, vejgrebets størrelse, vejens hældning og eventuel kraftig blæst.

Eleven skal endvidere lære om centrifugalkraftens betydning ved kørsel i sving samt lære at hastigheden skal nedsættes på glat vej i forhold til almindelig vej.

Delmål

9.2.1 Bevægelsesenergi og hastighed

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 1) En bus, der sættes i bevægelse, opnår derved bevægelsesenergi, der bevirker, at den kan fortsætte med at køre et stykke, også efter at forbindelsen mellem motor og hjul afbrydes.
- 2) Bevægelsesenergiens størrelse afhænger af vægt og hastighed. Ved en fordobling af vægten fordobles bevægelsesenergien, hvorimod en fordobling af hastigheden firedobler bevægelsesenergien.
- 3) Med hjælp af bremserne kan man forkorte det stykke vej, bussen kan køre alene ved hjælp af bevægelsesenergien.
- 4) Bevægelsesenergien omsættes til varme i bremserne når der bremses. Hvorimod bevægelsesenergien ved kollision omdannes til skade på personen og køretøjet. Skaderne stiger markant, når hastigheden forøges.

9.2.2 Centrifugalkraft

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 1) En bus, der kører gennem et sving eller foretager en undvigemanøvre, påvirkes af en kraft, der virker på tværs af køretøjet og som vil søge at »trække« bussen »ud af svinget (kurven)«. Denne kraft kaldes for centrifugalkraften.
- 2) Der er en sådan sammenhæng mellem hastigheden og centrifugalkraften, at en fordobling af hastigheden giver en firedobling af centrifugalkraften.
- 3) Ved kørsel i kurver vil en halvering af kurveradius fordoble centrifugalkraften, hvorimod en fordobling af kurveradius vil halvere centrifugalkraften.
- 4) Disse forhold har stor betydning, især ved kørsel med høje opbygninger. Ved kørsel med for høj hastighed med sådanne køretøjer i kurver, vil der være stor risiko for væltning.

9.2.3 Bremselængder

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 1) Bremselængden er det stykke vej, bussen kører, fra det øjeblik bremsepedalen aktiveres, og indtil bussen står stille.
- 2) Bremselængden afhænger af hastigheden, hvor en fordobling af hastigheden betyder en firedobling af bremselængden.
- 3) Bremselængden afhænger blandt andet af hvor kraftigt man bremses, dvs. pedaltrykket, eller hvor langt man træder bremsepedalen ned.
- 4) Ved en hastighed på fx 60 km/t på vandret almindelig vej er bremselængden for en bus:
 - a) 50-60 m ved en blød bremsning eller
 - b) 25-35 m ved en hård bremsning (uden hjulblokade).
- 5) Bremselængden vil næsten blive fordoblet ved forholdsvis små forøgelser af hastigheden, fx
 - a) fra ca. 25 til 35 km/t og
 - b) fra ca. 35 til 50 km/t.
- 6) Bremselængden afhænger desuden af vejgrebets størrelse (eller »føret«), og for at bevare en bremselængde på ca. 30 m som ved 60 km/t på en vandret almindelig vej uden at blokere hjulene, skal man nedsætte hastigheden til:
 - a) ca. 50 km/t på våd asfalt eller grus,
 - b) ca. 35 km/t på fast sne og
 - c) ca. 25 km/t på isglat vej.

- 7) Bremselængden vil i øvrigt blive forøget ved kørsel ned ad bakke. Den kan desuden forøges/formindskes i kraftig med- eller modvind.
- 8) Såfremt driftsbremsen er i lovlig stand, må bremselængden ved 30 km/t højst være 7 m for en almindelig bus.
- 9) Såfremt parkeringsbremsen er i lovlig stand, må bremselængden ved 30 km/t højst være 20 m.

Eleven skal ved øvelser opnå erfaring om følgende forhold på almindelig vej:

- 10) Foretage en ganske blød bremsning ved en hastighed på ca. 60 km/t, svarende til en bremselængde på ca. 50 m.
- 11) Foretage en ret kraftig opbremsning ved en hastighed på ca. 60 km/t, svarende til en bremselængde på ca. 30 m.
- 12) Foretage en meget hård bremsning ved en hastighed på ca. 60 km/t, svarende til ren bremselængde på ca. 25 m.

9.2.4 Vejgrebets udnyttelse

Eleven skal have kendskab til følgende forhold:

- 1) Bremsning på glat vej skal på grund af det formindskede vejgreb udføres med let tryk på bremsepedalen for at undgå blokerede hjul (dvs. hjul, der ikke roterer).
- 2) Bremsning med blokerede hjul forøger bremselængden i forhold til hjul, der holdes i passende rotation.
- 3) Ved bremsning med en bus uden ABS-bremser er det føreren, der skal regulere trykket på bremsepedalen, så hjulene holdes i rotation og derved stadig bremser optimalt.
- 4) På busser med ABS-bremser skal bremsepedalen trædes helt ned og holdes nede for at opnå maksimal bremsning.
- 5) Ved bremsning med en bus med ABS-bremser sørger ABS-bremsesystemet for, at hjulene holdes i rotation og ikke blokerer. Når ABS-bremsesystemet regulerer, kan der opstå vibrationer. Dette er normalt og betyder, at systemet er i funktion. Uanset vibrationerne skal trykket på bremsepedalen opretholdes, så længe bremsning ønskes.
- 6) Skarp ratdrejning på glat vej medfører, at bussen ikke følger rattets bevægelse på grund af det formindskede vejgreb eller for høj hastighed til den ønskede drejning.
- 7) Kraftig bremsning eller acceleration under svingning på glat vej giver stor risiko for, at bussen ikke kan holdes på rette kurs gennem svinget på grund af det formindskede vejgreb eller den for høje hastighed (den samme risiko kan være til stede på almindelig vej).
- 8) Bremsning med det ene hjulpar på almindelig vej og det andet hjulpar på glat vej medfører kraftig skævtrækning af bussen. Selv ved busser med ABS-bremsesystem kan der forekomme skævtrækning.
- 9) De fleste nye busser er forsynet med elektronisk stabilitets control (ESC)/elektronisk stabilitets program.
- 10) Busser med ESC er forsynet med følere (sensorer), der registrerer bussens bevægelser i alle retninger. Når systemet registrerer, at en udskridning er på vej, afbremses et eller flere hjul i kortere eller længere tid, for derved at rette bussen op. (ESP), der kan modvirke udskridning eller væltning.
- 11) Såfremt bussen er forsynet med ESC vil betjening af bussen i forbindelse med en udskridning være forskellig fra busser, der ikke er forsynet med ESC.
- 12) Nedgearing på glat vej er yderst risikabelt. Anvendelse af disse former for nedbremsning kan medføre udskridning på grund af blokerede baghjul.
- 13) Anvendelse af antispinregulering (ASR).

- 14) Kørsel op ad bakke på glat vej, bør så vidt muligt foretages uden gearskift og således, at standsning undgås. Under eventuel gearskift skal kobling og speeder betjenes med forsigtighed, så hjulspin undgås.

Eleven skal ved øvelse opnå færdighed i følgende på almindelig vej:

- 15) Bremse ved trinvis stigende hastigheder op til 60 km/t og ved at tilpasse trykket på bremsepedalen, så bremselængden bliver kortest mulig uden hjulblokade og udskridning.

Øvelsen skal gennemføres med ABS-bremsesystemet i funktion.

Eleven skal ved øvelse opnå færdighed i følgende på glat vej:

- 16) Bremse på kortest mulig strækning ved trinvis stigende hastighed op til ca. 50 km/t.
- 17) Tilpasse hastigheden således, at eleven selv bedømmer, hvad den skal nedsættes til, for at bremselængden på ca. 30 m - som blev opnået på almindelig vej ved ca. 60 km/t - kan bibeholdes.

Øvelsen skal gennemføres med ABS-bremsesystemet i funktion.

- 18) Sætte i gang på glat vej uden hjulspin eller udskridning.
- 19) Eventuelt sætte i gang på glat bakke med en stigning på 5-8 % uden hjulspin og udskridning.
- 20) Eventuelt foretage gearskift op ad glat bakke uden hjulspin og udskridning.

Øvelsen skal gennemføres med eller uden ASR-system i funktion.

Eleven skal ved øvelser opnå erfaring om følgende forhold på **almindelig/glat** vej:

- 21) Bremse ved trinvis stigende hastigheder (højst til 50 km/t) med det ene hjulpar på almindelig vej og det andet hjulpar på glat vej, ved at tilpasse trykket på bremsepedalen, så bremsningen kan ske uden udskridning.

Øvelsen skal gennemføres med ABS-bremsesystemet i funktion.

9.3 Hindringer på vejen

Hovedmål

Eleven skal lære at reagere rigtigt over for pludselige hindringer på vejen, hvor standsning alene ikke kan nås, dels ved at styre udenom hindringer, og dels ved at bremse og styre. Eleven skal endvidere erfare, hvor meget hastigheden skal nedsættes på glat vej i forhold til almindelig vej.

Delmål

9.3.1 Slalom

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvre på **almindelig** vej:

- 1) Køre forlæns slalom ved passende høj hastighed (trinvis stigende 30-40 km/t, alt efter elevens evner) mellem 5-7 markeringskegler med 20-25 m's mellemrum. Påvirkningen af bussen (krængningen) skal være så lille som muligt og styringen skal udføres således, at bussen falder til ro mellem hver drejning.

9.3.2 Dobbelt undvigemanøvre uden bremsning

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer på **almindelig** vej:

- 1) Foretage hurtigt vognbaneskitet ved passende høj hastighed (40-50 km/t alt efter elevens evner) for at undgå påkørsel af markeret hindring, og derpå hurtigt skifte til den oprindelige bane, når hindringen er passeret.

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer på **glat** vej:

- 2) Foretage hurtigt vognbaneskift ved passende høj hastighed for at undgå påkørsel af markeret hindring, og derpå hurtigt skifte til den oprindelige bane, når hindringen er passeret. Eleven skal selv bedømme, hvad hastigheden skal nedsættes til for at øvelsen kan gennemføres sikkert.

Øvelsesopstillingen skal være den samme som på almindelig vej.

9.3.3 Kombineret bremse- og undvigemanøvre

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer på **almindelig** vej:

- 1) Bremse ved passende høj hastighed (40-50 km/t alt efter elevens evner) før en markeret hindring, der er så tæt på, at standsning ikke er mulig, styre forbi hindringen og fortsat bremse op til standsning.

Øvelsen skal gennemføres med ABS-bremsesystem i funktion.

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer på **glat** vej:

- 2) Bremse ved at tilpasse hastigheden før en markeret hindring, der er så tæt på, at standsning ikke er mulig, styre forbi hindringen ved ikke for voldsomme ratbevægelser og bringe køretøjet til standsning. Eleven skal selv bedømme, hvad hastigheden skal nedsættes til for at øvelsen kan gennemføres sikkert.

Øvelsesopstillingen skal være den samme som på almindelig vej.

Øvelsen skal gennemføres med ABS-bremsesystem i funktion.

9.4 Genvindelse af vejgreb efter udskridning

Hovedmål

Eleven skal lære at reagere rigtigt for at genvinde vejgrebet og få bussen på rette kurs efter en udskridning på glat vej.

Delmål

9.4.1 Kørsel i kurve

Eleven skal ved øvelse opnå erfaring om følgende manøvrer ved kørsel i sving på glat vej:

- 1) Erfare hastighedens betydning ved kørsel i vejsving med forskellig radius.

9.4.2 Baghjuls-udskridning

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer ved baghjulsudskridning på **glat** vej:

- 1) Øjeblikkeligt træde koblingspedalen i bund og holde den nedtrådt under hele opretningen.
- 2) Aldrig røre hverken bremse eller speeder, da det kun forværrer udskridningen.
- 3) Dreje rattet i den oprindelige kørselsretning, - dvs. til samme side, som bussens bagende skrider ud.
- 4) Når bussen herefter retter sig op, drejes rattet samtidig tilbage mod ligeudstillingen, ellers risikeres en ny udskridning til modsat side.
- 5) Når vejgrebet er genvundet, og bussen på ny er på den rette kurs, løftes koblingen langsomt, og der gives lidt gas.

Øvelsen skal gennemføres uden tilsluttet ESC.

9.4.3 Forhjuls-udskridning

Eleven skal betjene bussen korrekt og opnå nogen færdighed i følgende manøvrer, hvis bussen ikke følger rattets bevægelse under svingning eller kørsel gennem et sving på **glat** vej:

- 1) Dreje rattet mod ligeudstilling.

- 2) Træde koblingspedalen i bund og holde den nedtrådt under hele opretningen.
 - 3) Når vejgrebet er genvundet, fortsættes svingningen eller kørslen gennem svinget i så flad en bue som muligt.
 - 4) Aldrig røre hverken bremse eller speeder, da det kun forværrer udskridningen.
- Øvelsen skal gennemføres uden tilsluttet ESC.

9.4.4 Manøvrernes gennemførelse

På almindelig lige bane indøves:

9.2.3 Bremselængder. Indøvelse af bremselængdens afhængighed af opbremsningens styrke på almindelig vej.

9.2.4 Vejgrebets udnyttelse. Bremsning på almindelig vej uden hjulblokade og med kortest mulig bremse-længde.

9.3.1 Slalom. Korrekt ratbetjening/styring.

9.3.2 Dobbelt undvigemanøvre. Hurtigt baneskit på almindelig vej og uden bremsning.

9.3.3 Kombineret bremse- og undvigemanøvre. Bremsning på almindelig vej og derefter styring forbi hindring.

På glat lige bane indøves:

9.2.4 Vejgrebets udnyttelse. Igangsætning uden hjulspin eller udskridning, bremsning på almindelig og glat vej samt bremsning med en side på almindelig vej og en side på glat vej.

Eventuel igangsætning og gearskit på glat bakke.

9.3.2 Dobbelt undvigemanøvre. Hurtigt baneskit på glat vej og uden bremsning.

9.3.3 Kombineret bremse- og undvigemanøvre. Bremsning på glat vej og derefter styring forbi hindring.

9.4.2 Baghjulsudskridning. Opretning og genvindelse af vejgreb.

I glatføre-kurven indøves:

9.2.4 Vejgrebets udnyttelse. Bremsning eller acceleration samt gennemkørsel af kurven med ret kurs.

9.4.1 Kørsel i kurve. Hastighedens betydning ved kørsel i kurver med forskellig radius.

9.4.2 Baghjulsudskridning. Opretning og genvindelse af vejgreb.

9.4.3 Forhjulsudskridning. Opretning og genvindelse af vejgreb.

10. FORBEREDELSE TIL KØREPRØVE

Formålet med undervisningen er at give eleven kendskab til betingelserne for at indstille sig til køreprøve og få udstedt kørekort til kategori D1 samt at gøre eleven bekendt med de vigtigste lovbestemmelser om kørekort.

Undervisningen har endvidere til formål at orientere eleven om de krav, der stilles ved køreprøven, og gennem evaluerende prøver i køreskolen give eleven lejlighed til at erhverve sig erfaring om vilkår og fremgangsmåder under gennemførelsen af køreprøvens teoretiske og praktiske del.

10.1 Betingelser for at få kørekort**Hovedmål**

Eleven skal orienteres om de vigtigste lovbestemmelser vedrørende køreundervisning, ansøgning om kørekort med de fornødne attester mv. samt om, hvad førerretten til kørekortkategori D1 omfatter.

Delmål**10.1.1 Køreundervisning**

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

1. Hvis man ikke tidligere har haft kørekort til kategori D1, skal man inden køreprøven modtage undervisning hos en godkendt kørelærer til kategori D.
2. Undervisningen til kategori D1 må først påbegyndes, når eleven har erhvervet kørekort til kategori B.
3. Undervisningen skal være i overensstemmelse med undervisningsplanen til kategori D1 og omfatte både det teoretiske og det praktiske pensum.
4. Der skal i køreundervisningen anvendes en lektionsplan. Lektionsplanen skal udformes i 2 eksemplarer, hvoraf et eksemplar udleveres til køreeleven, i overensstemmelse med bestemmelserne i kørekortbekendtgørelsen. Lektionsplanen skal blandt andet inddeles i lektioner henholdsvis i teorilokale (teoretiske emner) og i praktisk køreundervisning (øvelseskørsel). Efter afslutningen af hver enkelt lektion skal kørelærer og køreelev med deres underskrifter i kørelærerens eksemplar af lektionsplanen bekræfte gennemførelsen af lektionen.
5. Under øvelseskørsel på almindelig vej skal en godkendt kørelærer være med i bussen og tage plads ved siden af eleven. Kørelæreren anses da for at være fører af bussen. På køreteknisk anlæg må eleven være alene i bussen under kørelærerens overvågning udefra.
6. Undervisningsplanen med tilhørende lærervejledning kan ses på Rigspolitiets hjemmeside (www.politi.dk) og www.retsinfo.dk.

10.1.2 Indstilling til køreprøve

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

- 1) Kørekort udstedes af politiet efter bestået køreprøve.
- 2) Køreprøve aflægges for politiets prøvesagkyndige. For militærpersoner og for personel ved Redningsberedskabet aflægges køreprøven for særlige køredommere.
- 3) Indstilling til køreprøve sker ved at udfylde og underskrive en godkendt ansøgningsblanket og indlevere den til kommunen.
- 4) Når undervisningen er gennemført, skal kørelæreren med sin underskrift på ansøgningsblanketten bekræfte, at ansøgeren har modtaget undervisning i overensstemmelse med undervisningsplanen.
- 5) Ansøgningsblanketten skal være vedlagt:

- a) **Lægeattest** med oplysninger om ansøgerens helbred og sundhedstilstand.
- b) **Sundhedskort** eller lignende dokumentation for personnummer.
- c) **Vellignende fotografi**, (portræt uden hovedbeklædning) i størrelse 35 x 45 mm og uden stempler, men med en læges påtegning på bagsiden.

10.1.3 Kørekortkategori og førerret

Eleven skal have kendskab til, at kørekortkategori D1 giver ret til at føre følgende køretøjer:

- 1) Personbil indrettet til befordring af over otte, men højst 16 personer, foruden føreren og med en længde på højst 8 meter (lille bus).
- 2) Vogntog bestående af en lille bus og et påhængskøretøj med en tilladt totalvægt på højst 750 kg.

10.2 Køreprøvens gennemførelse

Hovedmål

Eleven skal orienteres om de gældende retningslinjer for køreprøvens indhold og gennemførelse og ved forudgående evaluerende prøver i køreskolen opnå erfaring i prøvesituationens vilkår.

Delmål

10.2.1 Krav ved køreprøven

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

- 1) Ved køreprøven skal den prøvesagkyndige bedømme, om aspiranten har erhvervet de kundskaber og færdigheder, der er fastsat ved beskrivelsen af delmålene i undervisningsplanen for den pågældende kørekortkategori.
- 2) Køreprøven opdeles i en teoriprøve og en praktisk prøve. Teoriprøven skal være bestået, før man går op til den praktiske prøve.
- 3) Aspiranter skal ved teoriprøven og den praktiske prøve medbringe ansøgningen om kørekort og kørelærerens eksemplar af lektionsplanen.
- 4) Aspiranter kan ikke aflægge køreprøve, medmindre køreuddannelsen har været gennemført i overensstemmelse med bestemmelserne i kørekortbekendtgørelsen.

10.2.2 Teoriprøven

Eleven skal have kendskab til følgende retningslinjer for teoriprøven og ved evaluerende prøver i køreskolen have opnået kendskab til prøvevilkårene:

- 1) Prøven har normalt en varighed på ca. en halv time.
- 2) Prøven er skriftlig og gennemføres ved forevisning af en tilfældigt udvalgt serie blandt Rigspolitiets godkendte teoriprøveserier med indtalte spørgsmål og svarmuligheder samt tilhørende afkrydsningsskema til besvarelse.
- 3) Aspiranter, der på grund af særlige forhold, der skal være dokumenteret, ikke kan aflægge sædvanlig skriftlig prøve, kan henvises til en specialprøve, hvor den sagkyndige fx oplæser spørgsmålene eller standser prøven mellem hvert spørgsmål. Teoriprøveserierne og afkrydsningsskemaerne anvendes ligeledes under specialprøven. Ordblindhed kan ikke begrunde en specialprøve.
- 4) Prøvelokalet lukkes ved fastsat mødetid. Aspiranter, der møder for sent og efter, at prøven er begyndt, kan ikke få adgang til prøvelokalet og skal beramme ny prøve mod betaling.
- 5) Før prøven bliver aspiranterne vejledt om prøvens gennemførelse og vilkår, herunder hvordan afkrydsningsskemaet skal udfyldes, og det indskræpes, at brug af hjælpemidler ikke er tilladt.
- 6) Under prøven har kun prøvesagkyndige og aspiranter adgang til prøvelokalet.
- 7) Ved teoriprøven skal aspiranten medbringe:

- a) **Ansøgningen** i behørig udfyldt stand.
- b) **Særlig legitimation:**
 - (i) Eventuelt tidligere udstedt kørekort (EF-model (kreditkort-typen)), eller
 - (ii) Gyldigt pas.
 - (iii) Er ansøger ikke i besiddelse af tidligere udstedt kørekort eller gyldigt pas, jf. ovenstående, skal forevises original dåbs-, navne- eller fødselsattest, sundhedskort eller anden egnet legitimation samt billedlegitimation.
 - (iv) Hvis personnummer eller fødselsdato og fødested ikke tydeligt fremgår af passet eller kørekortet, skal der tillige forevises et legitimationspapir udstedt af en offentlig myndighed, hvoraf personnummer eller navn og fødested tydeligt fremgår.
 - (v) Hvis der er skiftet navn, og dette navn ikke fremgår af ovenfor nævnte dokumenter, skal navneændringen dokumenteres ved forevisning af vielsesattest, navnebevis eller dokumentation for anmeldelse til vielsesmyndigheden eller folkeregistret.
- c) Kørelærerens eksemplar af **lektionsplanen** i behørigt udfyldt stand.
- 8) Prøven bedømmes efter Rigspolitiets rettevejledning.
- 9) Resultatet af prøven skal meddeles straks efter prøvens bedømmelse. Aspiranter skal have oplyst, hvilke emner i undervisningsplanen, der er fejlagtigt besvaret.

10.2.3 Den praktiske prøve

Eleven skal have kendskab til følgende retningslinjer for den praktiske prøve og ved evaluerende prøver i køreskolen have opnået kendskab til prøvevilkårene:

- 1) Den kørselstid, der afsættes til bedømmelse af aspirantens adfærd i trafikken må ikke være under 45 minutter ved den praktiske prøve til kategori D1.
Udover kørselstiden skal afsættes tid til kontrol af aspirantens identitet, oplysning om prøvens forløb, kontrol af køretøjets udstyr, gennemførelse af baglænskørsel, evaluering af prøveforløbet mv. Prøvetiden kan om nødvendigt forlænges og kan afbrydes, hvis aspirantens kørefærdighed er meget ringe.
- 2) Prøven i kørsel gennemføres med den prøvesagkyndige ved siden af aspiranten i en godkendt skole-vogn, som aspiranten selv skal stille til rådighed. Kørelæreren kan, medmindre aspiranten eller den prøvesagkyndige har væsentlige indvendinger imod det, overvære prøven. Som led i prøvestedets kvalitetssikring af den praktiske prøve, kan yderligere en prøvesagkyndig efter forudgående orientering af kørelæreren overvære prøven.
- 3) Under prøven anses aspiranten som bilens fører med deraf følgende ansvar og forpligtelser.
- 4) Færdighed i kontrol af bussens lovpligtige udstyr indgår som led i den praktiske prøve. Under kontrollen skal aspiranten uden brug af værktøj, undersøge og tage stilling til om de dele, der undersøges, opfylder lovkravene, herunder kunne forklare hvordan kontrollen udføres. Herudover skal aspiranten kunne udpege, hvor nærmere angivne fejl kan opstå, som anført i undervisningsplanens afsnit.
- 5) Aspiranten skal køre efter den prøvesagkyndiges anvisninger om rute og manøvrer. Anvisningerne gives tydeligt og i så god tid, at aspiranten kan opfatte og forstå dem og nå at forberede og udføre det anviste. Den prøvesagkyndige leder prøven på en sådan måde, at aspiranten ikke tvinges ud i unormale færdselssituationer eller tilskyndes til at handle mod færdselsreglerne og hensynet til sikkerheden i øvrigt.
- 6) De manøvrer, som er indøvet i de indledende øvelser på vej og på køreteknisk anlæg, skal ikke ved prøven udføres separat, men indgår i forbindelse med den normale betjening af køretøjet under kørslen. Dog skal baglænskørsel omkring hjørne indgå, men kan kun kræves udført med nogen præcision.

- 7) Den prøvesagkyndige skal gribe ind ved brug af bussens betjeningsudstyr, hvis det er nødvendigt af hensyn til sikkerheden eller for at undgå påkørsel.
- 8) Enkelte mindre alvorlige fejl kan ikke i sig selv medføre, at prøven bedømmes som ikke-bestået, idet aspirantens kørsel skal vurderes som helhed.
- 9) Resultatet af prøven skal meddeles straks efter prøvens afslutning. Aspiranter, der ikke har bestået, skal have oplyst, hvilke færdighedskrav i undervisningsplanen, der ikke er tilfredsstillende opfyldt.
- 10) Prøven bedømmes efter Rigspolitiets retningslinjer for køreprøver.
- 11) Ved den praktiske prøve skal aspiranten medbringe:
 - a) **Ansøgningen** i udfyldt og underskrevet stand.
 - b) **Eventuelt tidligere udstedt kørekort.**
 - c) **Særlig legitimation:**
 - (i) Eventuelt tidligere udstedt kørekort (EF-model (kreditkort-typen)), eller
 - (ii) Gyldigt pas.
 - (iii) Er ansøger ikke i besiddelse af tidligere udstedt kørekort eller gyldigt pas, jf. ovenstående, skal forevises original dåbs-, navne- eller fødselsattest, sundhedskort eller anden egnet legitimation samt billedlegitimation.
 - (iv) Hvis personnummer eller fødselsdato og fødested ikke tydeligt fremgår af passet eller kørekortet, skal der tillige forevises et legitimationspapir udstedt af en offentlig myndighed, hvoraf personnummer eller navn og fødested tydeligt fremgår.
 - (v) Hvis der er skiftet navn, og dette navn ikke fremgår af ovenfor nævnte dokumenter, skal navneændringen dokumenteres ved forevisning af vielsesattest, navnebevis eller dokumentation for anmeldelse til vielsesmyndigheden eller folkeregistret.
 - d) Kørelærerens eksemplar af **lektionsplanen** i udfyldt stand.

10.3 Lovbestemmelser i øvrigt om kørekort

Hovedmål

Eleven skal orienteres om de vigtigste lovbestemmelser vedrørende kørekort.

Delmål

10.3.1 Kørekortets gyldighed

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

- 1) Kørekortet er gyldigt i 5 år, men kan i særlige tilfælde udstedes med kortere gyldighed og på bestemte betingelser.
- 2) Når gyldighedstiden er udløbet, kan kørekortet fornys ved henvendelse til kommunen.
- 3) Under kørslen skal man have kørekortet hos sig og på forlangende vise det til politiet.
- 4) Hvis kørekortet beskadiges eller bortkommer, skal man henvende sig til kommunen for at få udstedt et nyt.

10.3.2 Inddragelse og generhvervelse af kørekort

Eleven skal have kendskab til følgende lovbestemmelser:

- 1) Hvis politiet har grund til at antage, at en bilist ikke længere opfylder betingelserne for at have kørekort, kan politiet inddrage det eller indkalde den pågældende til en kontrollerende køreprøve.
- 2) Er førerretten frakendt, kan kørekortet normalt kun generhverves efter bestået kontrollerende køreprøve. Hvis den kontrollerende køreprøve skal gennemføres af en førstegangserhverver, skal der forinden gennemføres særlig køreundervisning. Den særlige køreundervisning skal gennemføres hos

en godkendt kørelærer og skal mindst omfatte et antal lektioner i teorilokale og i praktisk køreundervisning (øvelseskørsel).

- 3) Hvis førerretten er frakendt som følge af spirituskørsel (eller før 1. september 2005 for promillekørsel) skal der gennemføres et kursus i alkohol og trafik (A/T-kursus) og bestå en kontrollerende køreprøve.
- 4) Førstegangserhververe af kørekort (dvs. indehavere af kørekort enten til kategori A eller kategori B) vil ved visse overtrædelser af færdselslovens bestemmelser få et kørselsforbud eller en ubetinget frakendelse af førerretten. Dette gælder således alle, der endnu ikke har haft det første kørekort i 3 år.
- 5) Kørekortindehavere får ved visse overtrædelser af færdselsloven udover en bøde også et »klip i kørekortet«. Fx hvis man kører over 30 % for stærkt, kører over for rødt, eller hvis børn under 15 år ikke er spændt fast i bilen. 3 klip inden for 3 år medfører en betinget frakendelse af kørekortet. Klippekortet gælder for grove overtrædelser af færdselsloven, som ikke i sig selv medfører frakendelse af kørekortet, men som udsætter andre for fare.
- 6) For førstegangserhververe af kørekort er reglerne strammere, idet kørselsforbud opnås allerede efter 2 klip inden for 3 år.